

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Romská žena v období mladé dospělosti a její pohled na autoritu

**A Romani woman in the period of young adulthood and her view of
authority**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. et Mgr. Anna Pospíšilová

Autor práce:

Agáta Sobotková

Praha 2025

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. et Mgr. Anně Pospíšilové, Ph.D. za odborné, trpělivé a laskavé vedení mé bakalářské práce, které bylo nejen plné cenných rad, ale také obohaceno o příjemné a veselé okamžiky, které mi práci velmi zpříjemnily. Dále děkuji své rodině a nejbližším, kteří mi byli pevnou oporou po celou dobu mého studia. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat všem třem respondentkám, bez kterých by práce nevznikla.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „*Romská žena v období mladé dospělosti a její pohled na autoritu*“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22.4. 2025

Agáta Sobotková

Anotace

Tato práce se zaměřuje na vztah mezi romskými ženami a autoritami, přičemž se soustředí na období mladé dospělosti. V teoretické části nejdříve popisují romskou ženu, období mladé dospělosti a to s důrazem na zkoumání autority a vlivu historicko-kulturních aspektů, které mohou ovlivňovat vztah romské ženy k autoritě. Cílem výzkumu je zjistit, jaký vztah mají romské ženy v období mladé dospělosti k autoritám. Pro dosažení tohoto cíle byla zvolena kvalitativní metoda výzkumu, která zahrnuje dvě případové studie mladých romských žen. S těmito ženami byly provedeny rozhovory, a pro validitu získaných informací byly doplněny kazuistikami a rozhovorem s jejich pěstounskou matkou.

Klíčová slova

autorita, romská žena, historicko-kulturní aspekty, mladá dospělost

Annotation

This work focuses on the relationship between Romani women and authorities, focusing on the period of young adulthood. In the theoretical part, I first describe a Romani woman, a period of young adulthood, with an emphasis on examining the authority and influence of historical-cultural aspects that may influence a Romani woman's relationship with authority. The aim of the research is to find out how Romani women relate to authority during a period of young adulthood. To achieve this goal, a qualitative method of research has been chosen, which includes two case studies of young Roma women. Interviews were conducted with these women, and to validate the information gathered, they were supplemented with case reports and interviews with their foster mother.

Keywords

authority, Roma woman, historical-cultural aspects, young adulthood

Obsah

I. Teoretická část.....	7
Úvod	7
1.1. Vymezení pojmu romská žena.....	8
1.2. Specifika romského chování a komunikace.....	9
1.3. Hodnotový systém	12
1.4. Odmítání romské identity	14
1.5. Duševní zdraví Romů	16
1.5.1. Duševní zdraví romských žen: Prostituce, poruchy příjmu potravy a další výzvy	17
2. Období mladé dospělosti	19
2.1. Vymezení období mladé dospělosti.....	19
2.2. Potřeby	20
2.3. Výzvy a překážky v mladé dospělosti	21
3. Autorita v kontextu romské komunity a mladé dospělosti	23
3.1. Vymezit pojem autorita	23
3.3 Potřeby ve vztahu k autoritám	25
3.4. Rodičovská autorita	26
4. Historicko-kulturní aspekty ovlivňující vnímání autority v romské komunitě	28
4.1. Cesta Romů do Evropy	28
4.2. Historické zkušenosti romské komunity s autoritami.....	29
4.3. Kulturní aspekty ovlivňující vztah k autoritě	30
II. Výzkumná část	32
5. Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	32
6. Metodologie	32
6.1. Výzkumná metoda	32
6.2. Metody sběru dat	32
6.3. Triangulace jako metoda práce s metodami	33
6.4. Etické a metodologické limity výzkumu	33
6.5. Charakteristika zkoumaného vzorku	34
6.6. Způsob provedení výzkumu (sběr dat)	34
6.7. Metody vyhodnocení dat	35

7. Analýza dat	37
7.1 Kazuistiky romských žen.....	37
7.1.1 Kazuistika Vanesa.....	37
7.1.2. Kazuistika Shantal	39
7.2. Výsledky analýzy rozhovorů s romskými ženami.....	42
7.2.1. Špatné zkušenosti s autoritami.....	42
7.2.2. Potřeby a zkušenosti s dobrou autoritou	51
7.2.3. Nezastupitelná role matky	54
7.2.4. Romka v roli autority	56
7.3. Výsledky analýzy rozhovorů s pěstounkou matkou jako autoritou romských žen....	59
7.3.1 Aspekty ovlivňující vztah k autoritám.....	59
7.3.2. Potřeby a očekávání od vztahu k autoritám	62
7.3.3. Romky v roli autority a jejich osobnostní vlivy	62
8. Výsledky výzkumu a diskuse	64
8.1. Výsledky výzkumu	64
8.2. Diskuse	65
8.2.1 Odpovědi na první výzkumnou otázku- Co od vztahu k autoritám mladá romská žena očekává a potřebuje a jak vztahy prožívá?	65
8.2.2. Odpovědi na druhou výzkumnou otázku- 2. Jaké aspekty v osobní historii mladé romské ženy sehrály zásadní roli pro formování jejího vztahu k autoritám?	67
8.2.3. Odpovědi na třetí výzkumnou otázku- Jak sama vstupuje do role autority a jak to vnímá?.....	69
Závěr	71
Zdroje	72

I. Teoretická část

Úvod

Ráda pozoruji lidské chování, avšak chování romského etnika mě zajímá ještě víc. Jednou z mých nedávných vzpomínek je má ranní cesta do školy, při které jsem společně s ostatními lidmi mýjela zpívající romský pár u klavíru na nádraží. Nejenže zpívali dobře, ale také si vesele žili v přítomném okamžiku, zatímco my ostatní, jsme se možná s hlavami plnými starostí a povinností, hnali do metra. Lidé na ně koukali nechápavě. Tato situace mě přiměla k zamyšlení: „Co dělám? Kdo je tu vlastně mimo?“ Z této práce pochopíte, že možná na ně v práci šéf čeká, ale rozhodně v tu chvíli u klavíru na to nemyslí.

Téma této bakalářské práce je „*Romská žena v období mladé dospělosti a její pohled na autoritu*“. Během zpracovávání práce jsem si uvědomila, jak blízko k tématu mám. Romky jsem pozorovala nejen v běžném životě, ale také během různých praxí, kde jsem si všimla častého sdílení nepříjemných interakcí s autoritami. Práce mě také vedla k sebereflexi v mém vlastním vztahu k autoritám. Zjistila jsem, že mám intenzivní osobní zkušenosti s autoritami a že se mě toto téma velmi týká. Cílem této práce je tedy popsat romskou ženu v období mladé dospělosti, zejména se zaměřením na její vztah k autoritě, a analyzovat historicko-kulturní aspekty, které mohou ovlivnit tento vztah.

Cílem a zároveň obsahem teoretické části je popsat, kdo je romská žena a vymezit období mladé dospělosti. Dále objasnit pojem autority, zejména ve vztahu k romské komunitě a mladé dospělosti. Součástí teoretického zpracování je také popis historicko-kulturních aspektů, které u Romů v mladé dospělosti mohou ovlivňovat vnímání autority.

Mým cílem v praktické části je zjistit, jaký vztah mají Romky v období mladé dospělosti k autoritám. Abych tento cíl naplnila, stanovila jsem si následující výzkumné otázky: 1. Co od vztahu k autoritám mladá romská žena očekává a potřebuje a jak vztahy prožívá? 2. Jaké aspekty v osobní historii mladé romské ženy sehrály zásadní roli pro formování vztahu k autoritám? 3. Jak sama vstupuje do role autority a jak to vnímá? Pro výzkum jsem si vybrala dvě romské mladé ženy a jejich pěstounskou matku jako autoritu. Prostřednictvím rozhovorů s těmito respondentkami a kazuistik se pokusím odpověď na stanovené otázky a naplnit výzkumný cíl.

Na začátku praktické části popíšu metodologii výzkumu, následně uvedu výsledky analýzy rozhovorů s respondentkami. Na závěr spojím výsledky s diskusí, ve které se pokusím propojit teoretické poznatky s vlastními zkušenostmi z praxe s Romy.

1. Romská žena

V této kapitole popíši, kdo je romská žena, s čím se často potýká, a jak o věcech přemýšlí. Zaměřím se na specifické chování a hodnoty ovlivněné romskou kulturou. Dále se budu zabývat otázkou, proč Romové často popírají svou identitu a na závěr se podívám na téma duševního zdraví. Tato poslední kapitola je zvláště důležitá, protože ovlivňuje, jak čtenář přemýšlí o dalších teoretických aspektech práce. Duševní zdraví je rovněž úzce spjato s životy mých romských respondentek v praktické části.

1.1. Vymezení pojmu romská žena

Romská žena je podle Hynkové pojem, který představuje sociokulturní kategorii, zahrnující kombinaci etnické identity, genderu a specifické role v rámci romské komunity i širší společnosti.¹ Z mého studia literatury vyšly 4 kategorie (kap. 1.2,1.3.,1.4.,1.5.), které považuji za důležité, a proto je v následujících kapitolách popíši.

Postavení ženy v romské kultuře bylo vždy velmi nízké. Romská žena měla mít tyto vlastnosti: dobrá matka, čistotnost, poctivost, věrnost, v neposlední řadě i schopnost zpívat.² Jak už bylo zmíněno romská žena se měla hlavně zajímat o to být dobrou matkou, která vychovává a rodí další děti, shání pro rodinu jídlo a stará se o domácnost. Jelikož se v současnosti proměňují romské rodiny, mění se i postavení romských žen. I přes proměnu romských rodin z výzkumů vyplývá, že nadále vidí Romské ženy jako svůj úkol starat se o rodinu. Také si cení toho, že jako Romové spolu drží, ctí rodinu a milují své děti, ale dochází k daleko většímu uvědomování si vlastních práv (volba manžela, volba počtu dětí) a identity. Výzkum dále poukazuje na paradox, podle něhož zkušenosti se znevýhodňováním a diskriminací přispívají k právě k tomuto jevu. Romské ženy, tak získávají sílu umět bojovat a prosadit se. Bez těchto špatných zkušeností, kterých mají mnoho, by romské ženy neměly potřebu zlepšení svého postavení.³ S diskriminací se romské ženy setkávají zejména v oblasti zaměstnání (viz Analýza dat s.48).

Další faktory ovlivňující jejich postavení je role a podoba romské rodiny. Proměny v rodinném životě Romů hrají klíčovou roli při pochopení změn sociálního postavení

---

¹ HYNKOVÁ, M. *Romská žena: Identita, role, postavení*. Genderové informační centrum NORA o.p.s., Podpořeno Nadací Open Society Fund Praha, 2015, Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu>, z: <https://epale.ec.europa.eu> [cit. 19. listopadu 2024]. s. 29-31

² BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. 2. Praha: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-180-8, s.37

³ HYNKOVÁ, *Romská žena: Identita, role, postavení*, s. 29-31.

romských žen. Proměny se mohou týkat jak v přístupu k zaměstnání, tak ke vzdělání⁴, „Romští respondenti tvrdí, že uvnitř romské komunity se postoj ke vzdělávání mění a vzdělání obecně je čím dál tím více vnímáno jako trvalá hodnota. Mění se také informovanost o tom, jak vzdělávací systém funguje.“⁵

Postavení romských žen v české společnosti je problematické, což se projevuje vysokou mírou nezaměstnanosti. Podle výzkumu 30 % romských žen v produktivním věku nikdy nebylo zaměstnáno. Některé z nich pak volí prostituci jako způsob obživy.⁶

Vnímám, že postavení ženy v tradiční romské rodině se změnilo a moderní romské rodiny se čím dál méně podobají těm tradičním, rodina však zůstává stále na prvním místě. Často setkávám s tím, jak romské ženy udělají cokoli, aby obstaraly jídlo pro svou rodinu, která má pro ně tak veliký význam. Potkávám romské matky na nádražích, kde s celou svou početnou rodinou žebrají a učí to své děti. Tato specifika chování romského etnika budou podrobněji rozebrána v následující kapitole.

1.2. Specifika romského chování a komunikace

Tato kapitola by mohla zahrnovat mnoho specifíků, zaměřila jsem se však především na ta, která souvisí se životy mých respondentek. Následující informace přispívají k lepšímu pochopení praktické části mé práce. Ševčíková popisuje, že v její každodenní praxi s Romy se objevují specifické vzorce chování, které je třeba chápat jako důsledek jedinečných rysů. Jejich porozumění vyžaduje znalost romského způsobu myšlení.⁷

Romové mají smysl pro pospolitost, mají sklon být spolu a řešit problémy společně. Romské děti ve škole těžko chápou, že mají pracovat samostatně, doma by za podobné chování dostaly vynadáno. Častým důsledkem romské pospolitosti je neochota nechat romského jedince jít si životem sám. Nechtějí, aby se odpoutal od skupiny.⁸ Romové si kromě pospolitosti na sobě cení také ochoty dělit se, citové spontánnosti, orientace na

---

⁴ PULKRÁBKOVÁ, Kateřina. Rámování reprezentace romských žen v české společnosti. *Sociologický webzín* [online]. 2009, č. 11 [cit. 23. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/176_socioweb_11_09.pdf. ISSN 1214-1720.

⁵ NADACE OSF. Dopady inkluzivní reformy: Cesty romských žáků ke vzdělávání [online]. Praha: Nadace OSF, 2023 [cit. 2024-11-18]. Dostupné z: <https://osf.cz/dopady-inkluzivni-reformy>

⁶ PULKRÁBKOVÁ, K. Rámování reprezentace romských žen v české společnosti. *Sociologický webzín* [online]. 2009

⁷ V. ŠEVČÍKOVÁ in BAKALÁŘ, 2004, *Psychologie Romů*, s. 75

⁸ ŘÍČAN, S Romy žít budeme-jde o to jak, 1998, s. 51

přítomnost, schopnost se bezstarostně radovat.⁹ Avšak z pohledu většinové společnosti právě třeba spontánní chování či orientace na přítomnost jsou vnímány jako nedostatek disciplíny, spolehlivosti a vytrvalosti. Například talent romského nadaného fotbalisty ztroskotá na nutnosti pravidelně trénovat, nebo dospělí se večer veselí, žijí přítomností, ráno nevstanou do práce. Přesto, co se může majoritní společnosti jevit jako nezodpovědnost, je často důsledek jiného hodnotového systému, způsobu života a vnějších podmínek.¹⁰

Majoritě také často na Romech vadí, přílišná hlučnost, slovní vulgarismy, agresivita, psychická labilita, malá vytrvalost a trpělivost, špatné sousedské vztahy s majoritou, nezájem o vzdělání, nespolehlivost, nepřizpůsobivost. špatná pracovní morálka, komplex méněcennosti, volná sexualita a provozování prostituce.

Bakalář ve své knize Psychologie Romů napsal: „*Romský výtvarník, vidí problémy současných Romů do velké míry v jejich negativních vlastnostech, jako je lenost, nespolehlivost, nečtetnost. Popisuje například situaci, kdy si od něho po společné oslavě jiní Romové vypůjčili basu, že si prý ještě zahrají. Druhý den ji viděl v bazaru.*”¹¹

Kladně majorita hodnotí pozitivně romskou bezprostřednost, temperament, otevřenost, hudební nadání.¹² Také empatie je velkým darem Romů. Dokážou rozpoznat, když k nim budete přistupovat upřímně.¹³ Umí úžasně číst z řeči očí a pohledů.¹⁴

Další zvláštnosti v chování Romů:

- jejich jednání je pro nás často nelogické a nepochopitelné,
- díky životu posunutému do noci je u nich velký problém brzké vstávání,
- špatná orientace podle hodin,

---

⁹ Tamtéž., s. 87

¹⁰ POLÁKOVÁ, Jana. Specifika výzkumu mezi Romy. In: *Sborník z odborné konference v Nečtiněch konané 17.–19. března 2011*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011, s. 157. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/phil/podzim2012/HIA109u/Specifika_vyzkumu_Romu.pdf.

¹¹ BAKALÁŘ, 2004, *Psychologie Romů*, s. 123

¹² V.ŠEVČÍKOVÁ in BAKALÁŘ, 2003, *Psychologie Romů*, s. 122

¹³ ŠIŠKOVÁ, *Výchova k toleranci a proti rasismu*, 2008, s.127

¹⁴ BAKALÁŘ, *Psychologie Romů*, 2004, s. 76

- každý jí, kdy chce,
- někteří si neví rady s technikou, jako je vypínač apod.,
- nechápou ironii, ale mají rádi humor.¹⁵

Ráda bych se vrátila k prožívání přítomnosti. Projevuje se například v tom, že plánování budoucnosti nebo dlouhodobé závazky nejsou pro Romy tak důležité jako pro majoritní společnost. Může to souviset i s historickými zkušenostmi Romů, kdy jejich budoucnost byla často nejistá.¹⁶ Také s vírou v Indii, jejíž důležitým principem je víra v následné životy. Romové se u nás nejčastěji hlásí ke katolickému křesťanství, avšak lze najít prvky právě z indického náboženství. Zde vidíme vysvětlení pro chování, které může zahrnovat nedostatek úsilí, neřešení budoucnosti a nekritické hodnocení minulosti. Jelikož když se Rom vrátí do minulosti, prožívá celou situaci i s emocemi stejně, a proto nemůže zaujmout kritický postoj.¹⁷

Vnímám, že chování Romů často vyvolává negativní reakce ve společnosti. Z praxe mohu potvrdit, že je rozdíl pracovat s romskými dětmi či s dětmi majority. Například si pamatuji romského desetiletého chlapce z dětského domova, který silně emocionálně nezvládal, že domácí úkol do školy musí předělávat. Velmi těžké pro něj bylo úkol začít i dokončit. Obecně často při komunikaci s nimi narážím na již zmiňovanou nespolehlivost. Jen domluvit se na termínu, kdy uskutečnit rozhovor k této práci, byl téměř nadlidský úkol. Za nespolehlivostí může stát lenost, jak uvádí romský výtvarník Dzurko¹⁸, nemusí to být ovšem pravidlo. Byla jsem svědkem, jak mladá romská dívka vleže lektorovala malé tanečnice. Nechtělo se jí vstávat a krok ukázat, a tak raději zvyšovala hlas a opakovala instrukce. Pak znám Romku, která se velmi snaží, ale do práce přijde vždy pozdě. Její nespolehlivost nesouvisí jen s leností jako v předchozím případě. Proto mi dává smysl

---

¹⁵ ROUS, J. *Romové – vhléd do problému*. Brno : Kabinet MV a Katedra sociální pedagogiky. 2003. ISBN 80-86633-03-9. s.51

¹⁶ SEKYT in JAKOUBEK, 2004. *Romové: kulturologické etudy*. 2004. Aleš Čeněk. ISBN: 9788086473833., s.194

¹⁷ Tamtéž, s.192

¹⁸ BAKALÁŘ, *Psychologie Romů*, 2004, s. 123

tvrzení Polákové,¹⁹ která tuto nespolehlivost vnímá jako důsledek jiného hodnotového systému, způsobu života a vnějších podmínek.

1.3. Hodnotový systém

I v této kapitole se zmíním zejména o hodnotách, které mají vztah k respondentčíným hodnotám v praktické části. Je důležité poznamenat, že hodnotový systém Romů může být ovlivněn různými faktory, jako je demografie, politická situace či systém školství, což může vést k jeho proměnám v čase.²⁰

Středoevropané mají podobnou mentalitu, avšak jinak jsou na tom Romové. Mají svou vlastní kulturu, jazyk, charakteristický vzhled, způsob života a mj. i jedinečné hodnoty.²¹ Jednou z nejvýznamnějších hodnot je rodina. Rodina hrála a hraje v životě Romů klíčovou roli. Romský novinář Jan Horváth (1993) vzpomíná : „ *Žili jsme v pohodě, chovali jsme se jeden k druhému s úctou. Jeden druhému dopodrobna navyprávěl, co zažil, a všichni ostatní poslouchali. Jeden o druhého jsme měli zájem.*“²²

Dnes vztahy zejména mezi rozšířenou rodinou slábnou. Často se říká, že nebýt smutečních událostí, mnozí příbuzní by se ani nesetkali. V minulosti bylo běžné, že se lidé v těžkých chvílích mohli spolehnout na svou rodinu a nikdo nezůstával osamocen. Do určité míry to platí i dnes – například, aby byli Romové v domovech pro seniory je stále spíše výjimka.²³

Zajímavostí, která se pojí k hodnotě jako je rodina, nám může být tento příklad. Hübschmannová ve své knize *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit* upozorňuje na podstatu dotyku mezi Romy. Mluví o potřebě tělesné blízkosti. Romové byli zvyklí, aby na jedné posteli spalo víc lidí. Vypráví, že když pak děti odjely na pionýrský tábor a každý dostal jednu postel, ráno je vedoucí našli třeba tři na jedné.²⁴

V minulosti se v romských rodinách přísně dodržovaly tradiční mravy, například pokud šlo o intimitu, která zůstávala skryta před ostatními členy rodiny. Bylo nemyslitelné, aby děti byly svědky pohlavního styku svých rodičů, jinak je to dnes. V některých rodinách

---

¹⁹ POLÁKOVÁ, J. *Specifika výzkumu mezi Romy. In: Sborník z odborné konference v Nečtinech, 2011*

²⁰ KALEJA, Martin. *Determinanty hodnotových konstruktů ve vzdělávání romských žáků základních škol.* Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. ISBN 978-80-7464-233-3, s. 39

²¹ ŠÍŠKOVÁ, *Výchova k toleranci a proti rasismu*, 2008, s. 123,

²² ŘÍČAN, *S Romy žít budeme- jde o to jak*, 1998, s. 44-45

²³ Tamtéž, s. 46

²⁴ HÜBSCHMANOVÁ, in BAKALÁŘ, *Psychologie Romů*, 2004, s.84.

se objevuje násilí na dětech (což podle pamětníků dříve téměř neexistovalo). Rostoucí problémy spojené s alkoholem a drogovou závislostí vedou k závažnému zanedbávání dětí, a v případech, kdy výchovu místo rodiny přebíral dětský domov, se může objevit i incest – jev, který byl podle odborníků pro romskou kulturu ještě donedávna mezi Romy nepředstavitelný.²⁵ I přesto, že je tu stále opakována hodnota rodiny pro Romy se stává, že velké množství romských dětí končí v ústavních zařízeních. V roce 2022 tvořily romské děti přibližně 46 % všech dětí v ústavní péči pro děti do tří let, což naznačuje jejich nepoměrně vysoké zastoupení v těchto zařízeních vzhledem k jejich podílu v populaci.²⁶

Další důležitou hodnotou, jak bylo výše uvedeno, jsou děti a jejich láska k nim. Počet dětí určuje míru rodové prestiže.²⁷ Navíc v pozdějším věku přináší početná rodina výhody jak rodičům, tak dětem. Rodiče se mohou spolehnout na širší okruh příbuzných, kteří jim v stáří pomohou, zatímco dospělé děti získávají početné sourozence, na něž se mohou obrátit jako na spojence.

Hübschmanová položila Romům otázku, jak by se chtěli znovu narodit kdyby mohli: „*No jako Romové! Kdybychom se narodili jako gádžové neměli by sme se s kým bavit!*“ „*Jak to?*“ „*No o čem můžou mluvit lidi, kteří mají jen dvě děti? Přece jim nemůže být veselo!*“²⁸

Romové dále kladou velký důraz na hodnoty jako solidarita, vzájemná pomoc a podpora. V romské kultuře je často zdůrazňováno, že jednotlivec je součástí širšího společenství a jeho úspěch či neúspěch ovlivňuje všechny ostatní.²⁹ Tato orientace na vzájemnou pomoc se projevuje v každodenním životě, kdy například rodiče v osadách na Slovensku se příliš nestarají o to, co dělá jejich dítě, protože věří, že výchova je kolektivní záležitostí celé komunity, a proto není nutné mít o svém dítěti neustálý přehled.³⁰

---

²⁵ ŘÍČAN, *S Romy žít budeme- jde o to jak*, 1998, s. 46

²⁶ Polovinu dětí v kojeneckých ústavech tvoří Romové, 2023. <https://sancedetem.cz> [online]. [cit. 2025-02-02]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/o-cem-se-mluvi/polovinu-deti-v-kojeneckych-ustavech-tvori-romove>

²⁷ BAKALÁŘ, *Psychologie Romů*, 2004, s.77

²⁸ HÜBSCHMANOVÁ, in BAKALÁŘ, *Psychologie Romů*, 2004, s. 84

²⁹ J. Facuna a R. Ližica, 2015. *Rómska kultúra*. S. 19 [online] Dostupné z: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/projekty/eea_grants/romska-kultura.pdf [cit. 2023-02-02].

³⁰ *Romská rodina – základní normy chování, principy výchovy, specifika komunikace* [online]. In: . [cit. 2025-02-02]. Dostupné z: https://www.knihovnahk.cz/files/tinymce/pro-knihovniky/cikani/materialy_Romska_rodina.pdf

1.4. Odmítání romské identity

Toto téma jsem se rozhodla do své práce zařadit nejen kvůli jeho aktuálnosti, ale také proto, že velmi úzce souvisí s praktickou částí mé práce. Z výzkumu vyplývá, že s odmítáním vlastní etnicity mají zkušenost i mé respondentky.

Romská identita, někdy také označována jako “romství” je získaná narozením, vyrůstáním v romské rodině a přijetím jejích hodnot. Romství lze i odmítnout, avšak nelze ho snadným způsobem získat.³¹ Klíma upozorňuje, že negativní vztah k vlastní etnické má až 50 % dívek.³² Dále lze identitu i ztratit, například pokud dítě nevyrostá v romské rodině a stráví dlouhou dobu v dětském domově. Vzdělané dítě z dětského domova často romská rodina zpět nepřijme, anebo se dítě do ní začlenit zpět nechce, jelikož si z dětství pamatuje zkušenost, kdy se pro něj matka už třeba nevrátila. Matka mohla vidět, že dítě ztratilo již své romství a navíc už měla většinou další děti. Tito mladí lidé pak mají s romstvím už málo společné, snad jen antropologické rysy. Často také zastávají protiromské postoje.³³

Dítě potřebuje navázat citový vztah s jednou osobou, ideálně s matkou. Pokud je tento vztah hluboký, trvalý a oboustranný, poskytuje dítěti pocit bezpečí, jistoty, důvěru v sebe sama a základní důvěru k okolnímu světu. V ústavní péči však často dochází k tomu, že se vychovatelé střídají, což dítěti znemožňuje vytvořit si pevný vztah s jednou osobou. Tato nenaplněná potřeba bezpečí a jistoty vede k tomu, že dítě vnímá svět jako nejasný a obtížně se v něm orientuje. Navíc v dětských domovech je romská identita často přehlížena či potlačována, což může způsobit, že si jedinci nejsou vědomi svého etnického původu nebo jej odmítají přijmout.³⁴

Balvín ve své knize Romové a dětské domovy píše: „*Vychovatelé jsou odpovědní za výchovu osobností, ale se všemi specifiky, které dítě jako osobnost má, tedy i s tím, z jakého prostředí pochází a jaké je národnosti. Vychovatel romského dítěte by měl vsadit na osobnost – ale takovou, která by v sobě rozehrála v maximální možné míře pozitivní atributy romství.*“

---

³¹ DOLEŽELOVÁ, Lenka., 2008, *Podpora identity romských dětí v dětských domovech*. Online, Diplomová práce. Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA, s.59, Dostupné z: https://is.muni.cz/th/mlhp8/Diplomova_prace.pdf. [cit. 2025-01-27].

³² KLÍMA in BAKALÁŘ, 1997, s. 125.

³³ SEKYT in JAKOUBEK a HIRT, ed., 2004. *Romové: Kulturologické etudy: (etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace)*. Dobrá Voda: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., s., ISBN 80-86473-83-X, s.192-198

³⁴ DOLEŽELOVÁ, 2008, *Podpora identity romských dětí v dětských domovech*. Online, Diplomová práce. Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA, s.44,

Osobnost, která by za pomoci vychovatelů (a nikoli tedy proti jejich vůli) rozvíjela svoji romskou identitu se snahou překonat její negativní charakteristiky, kvůli kterým se dítě možná ve svých počátcích do dětského domova dostalo.“³⁵ Je tedy důležité zaměřit se na utváření romské osobnosti, nejen pro přítomnost, ale i pro budoucnost multikulturní společnosti.

Romská rodina tradičně klade důraz na přítomnost, což může omezovat plánování budoucnosti. Děti vyrůstající v dětských domovech tak ztrácejí kontakt s touto hodnotovou orientací, což může oslabit jejich romskou identitu.³⁶ Jedinci, kteří nevyrostali v tradičním romském prostředí nebo neznají romský jazyk a kulturu, mohou být romskou komunitou vnímáni jako „neromové“. Dostávají přezdívku, „kokos“ -zvenčí hnědý uvnitř, bílý. Tento pocit vyloučení může vést opět k odmítání vlastní romské identity.³⁷

Tedy znovu, jedinec může odmítat svou romskou identitu například v důsledku pobytu v dětském domově, kde je romství přehlíženo a potlačováno, nebo kvůli negativním zkušenostem s vlastní romskou rodinou, která jej často odmítla. Dalším důvodem může být úmyslné signalizování ze strany romských jedinců, že daný člověk k jejich komunitě nepatří. A jako poslední důvod je negativní společenský postoj vůči jejich etniku. Romové skrývají, anebo popírají svou identitu, aby se vyhnuli diskriminaci a stigmatizaci.³⁸ Silverman v článku z roku 1998 napsal: „*Strategie zvládání etnicity spočívá mnohem spíše ve skrývání příslušné etnické identity než v jejím dávání najevo.*“³⁹

Ráda bych nakonec zmínila drobný postřeh ze svého pozorování, který potvrzuje výše zmíněné teoretické poznatky. „Na co si to tu hraješ, gádžo?“ – takto vítala jednou romská skupinka mou romskou kamarádku vyrůstající v majoritní společnosti. Tato zkušenost by mohla vést k jejímu odcizení od romské kultury. Zároveň jsem potkala romskou matku s hrdostí říkat, že některé z jejích dětí mají světlou pleť. Je zde vidět ambivalence vůči etnické příslušnosti a částečné skrývání identity

---

³⁵ BALVÍN, J., et al. *Romové a dětské domovy*. Ústí nad Labem : Hnutí R, 1997, s. 50.

³⁶ DOLEŽELOVÁ, Lenka., 2008, *Podpora identity romských dětí v dětských domovech*. Online, Diplomová práce. Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA, s.60

³⁷ SEKÝT IN JAKOUBEK, *Romové: kulturologické etudy*, 2004, s.194

³⁸ ŠVARCOVÁ, *Romská žena v osidlech sociálního vyloučení*, 2010, s. 7

³⁹ SILVERMAN, Carol. Negotiating 'Gypsiness': Strategy in Context. *Journal of American Folklore*. 1988, roč. 101, č. 401, ISSN 0021-8715, s. 261–275.

1.5. Duševní zdraví Romů

V posledních letech naznačují výzkumy vyšší míru úzkosti a deprese u Romů ve srovnání s neromskou populací.⁴⁰ Avšak v odborné literatuře existuje také opačný pohled, který tvrdí, že romské děti nejsou vystaveny tlaku vysokých nároků, tak jako děti majority, a tak je netrápí tolik psychické problémy.⁴¹

Jak jsou tedy na tom Romové s psychickými problémy? Nejprve je důležité říct, že Romové často za přirozené považují i projevy, které většinová společnost vnímá jako patologické. Pokud se objeví nestandardní projevy, rodina se je snaží zvládnout vlastními prostředky a k psychiatrické péči přistupuje s nedůvěrou. Také je dobré rozumět tomu, s jakým problémem romský pacient přichází k vyšetření a jaký má záměr. Jeho cílem nemusí být jen zmírnění obtíží, ale také získání diagnózy duševní nemoci, například kvůli snaze o přiznání invalidního důchodu či vyhnutí se trestnímu postihu. Pak však může nastat problémem, kdy přijdou pacienti s reálnými psychickými obtížemi působící nedůvěryhodně, když hledají pomoc. U Romů je totiž běžné, že své projevy zveličují. „Já si snad něco udělám!“ tedy neznamena, že romská maminka chce spáchat suicidium, jen se snaží vyjádřit „romským“ způsobem, že ji není dobře a neví, jak situaci řešit.

U mnoha romských pacientů se objevují psychopatologické rysy osobnosti, projevující se dramatickými emocemi, výraznou gestikulací a mimikou, přičemž tito lidé mají tendenci přehánět své pocity a vyžadovat pozornost.⁴² U části Romů se můžeme setkat až se sadistickými prvky a nižším intelektem. V chování se to projevuje se například, že za dětské přídavky si dospělí koupí psa a pálenku. Děti zas mají sklony krást a neplatí na ně žádné tresty.⁴³ U dítěte s biologickými předpoklady pro tento typ chování se toto chování nemusí rozvinout, pokud ovšem není podporováno negativními vlivy prostředí.⁴⁴ Dále je důležité pochopit význam již zmíněných emocí. Romové prožívají emoce jinak. Prožívají je vnitřně a zároveň je výrazněji prezentují navenek, čímž mohou přispívat ke svému duševnímu zdraví. Nutno dodat, že někteří Romové přišli na to, že když udělají scénu, dostanou, co chtějí.

---

⁴⁰ Z.GUERREEO. *Psychické zdraví, přístup k péči a efektivní strategie pomoci romské komunitě v České republice*. 2023. s. 5

⁴¹ ŘÍČAN in BAKALÁŘ, *Psychologie Romů*, 2004, s.89

⁴² TIBENSKÁ. Romové a duševní nemoci. *Psychiatrie pro praxi* [online]. 2008, 9(4), s.191–192. Dostupné z: https://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-200804-0014_ROMOVE_A_DUSEVNI_NEMOCI.php

⁴³ BAKALÁŘ, 2004, s. 89

⁴⁴ S. NOLEN-HOEKSEMA. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda.*, 2012, Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 978-80-262-0083-3. s. 658

Využili nižší odolnosti majority vůči projevům emocí, jelikož většina lidí reaguje zranitelněji a podléhá těmto emocím.

Romům jsou často přisuzovány nějaké psychotické prožitky, jenže Romové méně rozlišují mezi bdělým stavem, sněním a fantazií. Sny mají stejnou váhu jako skutečnost, a tak málokdy může jít o vážnou psychózu. Navíc často když jim je předepsaná medikace si ji ani nevyzvednou z lékárny. Jde tedy o zvýšenou toleranci k „jinakosti“ u romského etnika a jeho nižší důvěře v psychiatrii. Stává se, že někdy přijmou i lidi z majority, kteří mají duševní potíže a obtíže se začleněním. Mezi skutečné psychotické prožitky ale patří toxické psychózy mladých lidí, kteří zneužívají návykové látky a jejich rodina na to dlouho nereaguje. Romské rodiny častěji akceptují závislé chování. Matky pečují o děti svých závislých dcer a živí závislé syny. Snaží se situaci řešit tradičně, ale bez většího úspěchu, a odbornou pomoc vyhledávají jen výjimečně.⁴⁵ Dostupnost návykových látek bohužel devastuje Romy fyzicky, ekonomicky, psychicky a morálně.⁴⁶

1.5.1. Duševní zdraví romských žen: Prostituce, poruchy příjmu potravy a další výzvy

Ráda bych se lehce dotkla konkrétních pojmů, jelikož některé souvisí s životy mých respondentek v praktické části (viz. kazuistika Vanesa).

Je velmi málo pravděpodobné, aby si Romka přišla pro pomoc ohledně poruchy příjmu potravy. Tento problém se u romských žen, na rozdíl od žen z majoritní společnosti, nevyskytuje. Romové více podporují projevy „ženství“ a „mužství“ u svých dětí. Romské dívky lépe využívají své „ženské zbraně“, jsou si vědomé toho, co je na nich krásné, a netrápí se tím, co na jejich těle není ideální podle společnosti. Cítí se jistě ve svém „ženství“ a nepotřebují být hubené, aby byly spokojené samy se sebou.⁴⁷

V tomto ohledu jsou duševně zdravé, avšak často si vybírají jinou cestu, která jim duševní zdraví ničí. Prostituce má velmi špatné duševní dopady na ženu a provozují ji právě často zranitelné a diskriminované menšiny. Například v Curychu 80–85 % prostitutek jsou romské ženy. Uvádí se, že 68% osob provozující prostituci naplňují kritéria posttraumatické

---

⁴⁵ TIBENSKÁ, Andrea. Romové a duševní nemoci. *Psychiatrie pro praxi* [online]. 2008, 9(4), 191–192. Dostupné z: https://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-200804-0014_ROMOVE_A_DUSEVNI_NEMOCI.php

⁴⁶ BAKALÁŘ, *Psychologie Romů*, 2004, s. 79

⁴⁷ TIBENSKÁ, Andrea. *Romové a duševní nemoci. Psychiatrie pro praxi*, 2008

stresové poruchy ve stejné míře jako váleční veteráni a oběti mučení. Mnoho žen v sexbyznysu zažívá extrémní stres, násilí a dehumanizaci, což vede k vážným psychickým následkům, včetně úzkostí, depresí. Devět z deseti žen provozujících prostituci by s ní rádo skončilo, ale necítí se toho schopné.⁴⁸ Určitou roli v tom celém hraje role nízkého sebevědomí často pěstovaného od dětství. Z výzkumu konaného na jedné ZŠ vyplývá, že většina romských dětí si myslí, že jsou ostatní lepší. Pracovníci, kteří přicházejí s Romskou menšinou do styku, vnímají snahu pak kompenzovat pocity méněcennosti, což se projevuje v chování, jako je arogance a zdůrazňování vlastního reprezentativního auta, oblečení nebo partnerky.⁴⁹

Z rozhovorů s romskými ženami i z odborné literatury vyplývá, že romské ženy mají silné spojení se svým ženstvím. Respondentky v rozhovorech otevřeně zmiňovaly svůj pozitivní vztah k sexualitě, která je zajímala od brzkého věku. Na základě rozhovorů a pozorování romských žen mohu konstatovat, že mnoho z nich se potýká se závislostí na návykových látkách, které jim dočasně ulevují od duševních problémů. Tyto problémy mohou v některých případech souviset se zkušeností s prostitucí, vnímanou jako snadná cesta k penězům. Tato skutečnost se odráží v životním příběhu jedné z mých respondentek, který rozebírám v praktické části.

---

⁴⁸ *Czlobby.cz* [online] Ukončeme řetězec násilí na ženách a dívkách, 2018. [cit. 2025-02-03]. Dostupné z: <https://czlobby.cz/ukonceme-retezec-nasili-na-zenach-a-divkach/>

⁴⁹ ŘÍČAN in BAKALÁŘ, 2004, *Psychologie Romů*, s.80

2. Období mladé dospělosti

V této kapitole popíši, co je charakteristické pro období mladé dospělosti. Na téma se podívám v i kontextu romských žen. Vymeším pojem období mladé dospělosti a podívám se na potřeby a překážky v tomto období.

2.1. Vymezení období mladé dospělosti

Podle Wagnerové spadá období mladé dospělosti do věkového rozmezí 20 až 40 let.⁵⁰ Vzhledem k věku mých respondentek se zaměřím na ranou fázi mladé dospělosti, která představuje přechod mezi adolescencí a dospělostí. V současnosti je tento vývojový úsek označován jako „vynořující se dospělost“ a obvykle se vymezuje věkovým rozmezím 18 až 29 let.⁵¹ Následující text se zaměřuje především na psychosociální znaky mladé dospělosti, které na závěr kapitoly porovnam s tím, jak se projevují u romských žen. Období mladé dospělosti je spojeno s větší sebejistotou, sebedůvěrou, realistickým odhadem vlastních sil. V mladé dospělosti se stabilizuje emoční prožívání a zlepšuje se schopnost jej regulovat. Zvýšená adolescentní labilita klesá. Převažuje pozitivní emoční ladění, i když narůstá mladých lidí, kteří mají například sklon k depresím.⁵² Průzkum z roku 2024 ukázal, že jedna třetina mladých se necítí psychicky dobře.⁵³

V dospělosti se myšlení stává praktičtější a více zaměřené na realitu. Tento posun k post-formálnímu myšlení oproti adolescenci více zohledňuje konkrétní odůvodnitelné přístupy k řešení problémů. Člověk si uvědomuje, že v tomto období, emoce a subjektivní faktory hrají důležitou roli v myšlení.⁵⁴ Dospělí lidé se stávají sebekritičtějšími, akceptují, že jejich názory nemusí být vždy zcela přesné a jsou ochotni přistoupit na kompromis.⁵⁵

---

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, Marie, Mojmir SVOBODA a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ, 2007. *Vývojová psychologie. II., Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5. S.11

⁵¹ MILLOVÁ K. in BLATNÝ M. (ed.) *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Karolinum, 2016, s. 117

⁵² VÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie. II., Dospělost a stáří*. 2007, s. 9-23

⁵³ FLOWEE. *Mladí Češi a jejich duše: Další průzkum potvrzuje rozmach psychických problémů* [online]. Flowee, 2023. Dostupné z: <https://www.flowee.cz/civilizace/13357-mladi-cesi-a-jejich-duse-dalsi-pruzkum-potvrzuje-rozmach-psychicky-ch-problemu>.

⁵⁴ Millová, Katarína. *Mladá dospělost*. In: Blatný, Marek (ed.). *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Karolinum, 2016, s. 119

⁵⁵ VÁGNEROVÁ, Marie, Mojmir SVOBODA a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ, 2007. *Vývojová psychologie. II., Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5. S.20

Význam sexuality se v dospělosti proměňuje. Toto životní období je charakteristické sexuální zralostí a často se objevuje touha po rodičovství v partnerském vztahu.⁵⁶ V této fázi života hraje partnerství zásadní roli, protože přispívá k osobnostnímu rozvoji. Mělo by postupně dosahovat vyšší úrovně stability a trvalosti. Pro mladé dospělé, kteří si ještě nevybudovali dlouhodobé partnerství jsou velmi důležité přátelské vztahy.⁵⁷

Na počátku dospělosti člověk postupně přijímá nové sociální role. Zatímco v dětství bylo postavení určováno věkem, v dospělosti závisí spíše na společenském statusu.⁵⁸ Dochází k hodnocení vlastních schopností a uvědomění si kompetencí. Profesní role může být ovlivněna genderem ženy ji často sladují s rolí matky a manželky. Zároveň se mění hodnotové priority, roste význam práce a rodiny, zatímco volný čas ustupuje do pozadí.⁵⁹

Na závěr bych ráda zmínila, že i romské ženy, včetně mých respondentek, často trpí psychickými problémy, které jim komplikují přijetí sociálních rolí týkající se mladé dospělosti. Také u nich přetrvává silná touha po rodičovství a pociťují nedostatek volného času kvůli závazkům vůči rodině a práci. (viz kap. 2.3.)

2.2. Potřeby

Vzhledem k tomu, že potřeb v tomto věku je mnoho, zaměřím se zejména na ty, které zaznívají v mé praktické části a souvisí s životy respondentek.

- **Potřeba nových zkušeností a změn** – Jak říká 23letý muž: „Chtěl bych mít pořád něco před sebou. Jedna z nejhorších věcí člověka je stagnace.“ Mladí dospělí mají potřebu neustále se rozvíjet a hledat nové výzvy. To přináší nové podněty, které ale také mohou představovat zátěž, a to vše se pojí s potřebou přijetí a uznání.
- **Potřeba sociálního kontaktu** – Tato potřeba se může projevat i v partnerských vztazích, které představují citovou oporu a stabilitu, což je důležité pro emoční rozvoj a zdraví.
- **Potřeba smyslu života** – Tento smysl může být často uspokojován prostřednictvím práce, která je chápána jako užitečná.

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 9

⁵⁷ Tamtéž., s. 65-87

⁵⁸ MILLOVÁ K. in BLATNÝ M. (ed.) *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Karolinum, 2016, s. 117

⁵⁹ WÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*; 2007, s. 15-64

- **Potřeba autonomie a nezávislosti** – Mladí dospělí usilují o samostatnost a kontrolu nad svým životem a sebezvojem. Tato potřeba je klíčová pro budování osobní identity.⁶⁰

Na závěr bych ráda zmínila potřebu sociálního kontaktu, která je u romských žen často spojena i s fyzickým kontaktem. Respondentky opakovaně zdůrazňovaly, že dotyk je pro ně velmi důležitý, což Hübschmanová potvrzuje jako typický rys romské kultury. Uvádí například, že Romové dříve byli zvyklí spát společně na jedné posteli, a když děti odjely na tábor, často se ráno našly tři děti na jedné posteli.⁶¹

2.3. Výzvy a překážky v mladé dospělosti

První polovina mladé dospělosti je obdobím nestability, hledání identity a mnoha příležitostí. Zároveň přináší zásadní změny a výzvy spojené s přechodem do dospělé společnosti, což může vést k pocitu nadměrné zátěže.⁶² V této kapitole popisují zejména výzvy, které se týkají mých respondentek v praktické části.

Jedna z výzev pro mladou dospělost může být profesní rozhodování jakým směrem se člověk chce ubírat, což může být pro jedince stresující.⁶³ Zároveň jde o období, kdy si člověk rozšiřuje své možnosti a získává nové zkušenosti, které mu v budoucnu pomohou lépe se uplatnit v dospělém životě.⁶⁴

Pro mladé dospělé dále často může být výzva stabilní finanční situace. Přejod z akademického prostředí do zaměstnání může být finančně náročný. Jedinec často stojí před volbou mezi prací, která ho naplňuje, a zaměstnáním s vyššími příjmy, přičemž rozhodování bývá ovlivněno i rodinnými závazky.⁶⁵ Výzvou je v současné době i bydlení. Průzkum

⁶⁰ WÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*; 2007, s. 49- 75

⁶¹ HÜBSCHMANOVÁ, in BAKALÁŘ, *Psychologie Romů*, s. 84

⁶² MILLOVÁ, K. in BLATNÝ, M. (ed.). *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Karolinum, 2016, 132 -134

⁶³ WÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*; 2007, s. 28.

⁶⁴ MILLOVÁ, K. in BLATNÝ, M. (ed.). *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Karolinum, 2016, s.134

⁶⁵ WÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*; 2007, s. 54

společnosti Deloitte zjistil, že 44 % českých mileniálů a 36 % generace Z se nejvíce obává nákladů na bydlení.⁶⁶

Další výzvou pro mladého člověka může být hledání vlastní identity a orientace mezi hodnotami a očekáváními. Člověk si je jistý pravidly ve známých rolích, ale v nových může být ztracený, což může vést k netoleranci nebo radikalizaci při prosazování pravidel, či naopak k tendencím k liberalismu. Společnost od něj očekává větší zodpovědnost a je k němu méně tolerantní.⁶⁷

Na základě vlastního pozorování sebe i mých vrstevníků bych dodala, že mladí dospělí také často řeší, kým chtějí být a jaké návyky by mohli změnit, pracují na sobě a zlepšují dovednosti, psychickou pohodu nebo fyzickou kondici, např. vzděláváním, terapií, meditací, sportem či osobním rozvojem a dochází k vyhranění určitého životního stylu.

Vnímám, že výše zmíněné výzvy se týkají i romských žen. Vondráčková dále poukazuje na to, že Romové se často vyhýbají životním výzvám,⁶⁸ což potvrzují i na základě vlastní praxe. Pokud totiž narazí na problémy při dosahování cílů, snaží se je obcházet nebo raději vzdají. Pro romskou osobnost je typické usilovat o co nejlepší výsledky s minimálním úsilím, což si myslím může být překážkou, protože v každém životním období se vyskytují různé výzvy.

---

⁶⁶ Deloitte. *Generace Z a mileniálové v Česku: Výzvy, které je čekají v pracovním i osobním životě*. [online]. 2023 [cit. 2025-03-19]. Dostupné z: <https://www.deloitte.com/cz-sk/cs/about/press-room/ceske-milenialy-a-gen-z-nejvic-trapi-naklady-na-bydleni.html>

⁶⁷ WÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*; 2007, s. 29

⁶⁸ BAKALÁŘ, *Psychologie Romů*, 2004, s. 122

3. Autorita v kontextu romské komunity a mladé dospělosti

V této kapitole se zaměřuji na pojem autority a na to, jak ji jedinec vnímá a co od ní potřebuje v období mladé dospělosti. Závěrem se věnuji tématu rodičovské autority, které je klíčové pro praktickou část práce.

3.1. Vymezení pojem autorita

Člověk je společenský tvor. Potřebujeme se navzájem a navzájem se také ovlivňujeme. Pod vlivem ostatních můžeme měnit naše myšlenky, názory nebo postoje. Některé osoby kolem nás považujeme za autority: „*vliv osobnosti na své okolí, založený na zaslouženém uznání, úctě a vážnosti a vyplývá z vlastností, schopností, kvalit, zásluh a chování.*” Takto popisuje autoritu Vališová.⁶⁹

Samotné slovo autorita se odvozuje od řeckého „auxanein“, což znamená rozmnožovat, růst, nechat růst. Autorita je tedy chápána jako schopnost, skrze kterou pomáháme, dáváme možnosti a necháváme růst.⁷⁰

Autoritu lze získat, ale není trvalá – lze o ni přijít. Je protikladem donucení, protože autorita nevychází z násilí, ale z přirozeného respektu. Vlivem člověka se však může stát manipulovatelnou.⁷¹ To často vede k mylnému zaměňování autority s autoritářstvím, což způsobuje mnoho nejasností.

Ze své praxe vnímám autoritu jako nezbytnou pro fungování skupiny. Zaujalo mě, že v řečtině je spojena s růstem, což odpovídá mému pohledu – autorita by měla jedince podporovat a být jim oporou. Za problém považuji zneužívání moci autoritou. Zejména ve školním prostředí jsem zažila situace, kdy místo podpory autorita spíše omezovala a dusila, než aby umožnila růst.

---

⁶⁹ VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3. s. 114

⁷⁰ VALIŠOVÁ, A. *Autorita ve výchově. Vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. 1999. s. 69-96

⁷¹ Tamtéž, s. 69-96

3.2. Pohled na autoritu v mladém dospělosti

Na začátek je dobré říci, že pohled na autoritu se může lišit v závislosti na konkrétní osobě. Také je dobré zmínit, že chápání autority se značně zkomplikovalo vlivem sociologických teorií, které zkoumají vztahy mezi autoritou a mocí, vládou a sociálním tlakem. Tyto teorie vedly k proměně pohledu na přirozenou autoritu ve společnosti. Přidávají se vlády, které se v minulosti i v současnosti snaží svou moc legitimizovat jako autoritu.⁷² Vališová nepopisuje autoritu z hlediska síly, moci či dominance, ale autoritou jsou podle ní ti jednotlivci, kteří mají morální převahu nad ostatními a zároveň jejich důvěru.⁷³

V průběhu času došlo k oslabení závislosti mladých lidí na autoritách a norem. Zmiňuje se i změna vztahu k autoritám, kde dříve byl akceptován hierarchický vztah nadřazenosti a podřazenosti, zatímco nyní je kladen větší důraz na rovnocenné vztahy a sebepojetí⁷⁴

Dále podle amerického psychologa Lawrence Kohlberga dochází v období mladém dospělosti k hlubší reflexi o autoritě a jejím legitimizování. Mladí dospělí mohou klást větší důraz na autonomii a osobní morální přesvědčení, což může vést k tomu, že začnou autority zpochybňovat nebo přehodnocovat na základě vlastních hodnot.⁷⁵ V období dospělosti se člověk často setkává se vztahy, kde přijímá nebo odmítá autoritu (partnerské vztahy, pracovní kolektiv) a zároveň se sám stává autoritou, například jako rodič nebo zodpovědná osoba v zaměstnání.⁷⁶

Z rozhovorů s romskými ženami z praktické části vyplývá častý nerespekt k autoritám a skutečnost, že málokteré z nich ji skutečně uznávají. Často je to proto, že se prosadí ta autorita, která je "uřvala". V takových případech však autorita nemusí získat

---

⁷² Tamtéž, s. 69

⁷³ VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4, s.94

⁷⁴ KÁBOVÁ, 2017. *Respekt k autoritám u současné mládeže*. Praha: Univerzita Karlova. Diplomová práce. s. 52

⁷⁵ KOHLBERG, Lawrence. *Essays on Moral Development: Volume 1: The Philosophy of Moral Development*. New York: Harper & Row, 1981; REST, J. R.; NARVAEZ, D.; BEBEAU, M. J.; THOMA, S. J. *Postconventional Moral Thinking: A Neo-Kohlbergian Approach*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 1999.

⁷⁶ KREJČOVÁ, Barbora. *Přirozená autorita očima dospívajících Romů*. Online. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. 2010. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7ahb60/>, s. 16

skutečné uznání, což potvrzuje i Rottrová: „Uznání autority totiž nemusí vždy znamenat i jednání ve smyslu této autority, může zde být rozpor mezi slovem a činem.”⁷⁷

3.3 Potřeby ve vztahu k autoritám

Autorita je podle Vališové „sociální vztah mezi lidmi, kteří jsou z nějakého důvodu nositeli vážnosti, respektu a úcty, a mezi těmi, kteří jim vážnost osvědčují, respekt a úctu projevují.“⁷⁸ Právě respekt, 2x zmiňovaný v předešlé větě, ze strany autority je jednou z klíčových potřeb mladých lidí. Zejména pokud autorita mladé lidi respektuje, mizí jejich potřeba se proti ní bránit, což často provází období dospívání.⁷⁹ Mladí dospělí očekávají, že budou bráni vážně nejen jako osoby, ale také jejich názory a rozhodnutí.

Další často zmiňovanou potřebou mladých lidí je, aby jim autority opravdu naslouchaly a nevynášely jen rady, o které nestojí. Mladí lidé mají zvýšenou potřebu autonomie a sebedůvěry, a proto hledají spíše podporu než mentorování.⁸⁰

Od autorit, ať už jde o rodiče, učitele nebo nadřízené, očekávají pochopení a oporu v těžkých chvílích. Klíčová je pro ně také spravedlnost a to, aby se autority rozhodovaly objektivně, bez osobních sympatií či antipatií. Význam spravedlnosti v jednání upozorňoval již v 17. století Komenský ve své knize *Přemýšlování o dokonalosti křesťanské*.⁸¹

Romské mladé ženy, s kterými jsem měla možnost vést rozhovor často poukazyvaly také na potřebu slušného chování ze strany autorit. Zdá se, že hledají autority, které dbají na hodnotu pravdy, milé jednání a jsou schopny být dobrým příkladem i v malých skutečích vůči člověku. Dále se v souvislosti s učiteli často objevovala potřeba individuálního přístupu. Myslím si, že právě snaha o tento přístup může zlepšit přijetí autority a pozitivně ovlivnit jejich vztah k ní.

---

⁷⁷ROTTEROVÁ in VALIŠOVÁ, *Autorita jako pedagogický problém*, 1998, S. 93

⁷⁸ VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3., s. 69,

⁷⁹ VÁGNEROVÁ, Marie; SVOBODA, Mojmir a HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Vývojová psychologie. II., Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007., ISBN 978-80-246-1318-5., s. 11

⁸⁰ KÁBOVÁ, 2017. *Respekt k autoritám u současné mládeže*. Praha: Univerzita Karlova. Diplomová práce. s. 51

⁸¹ *Přemýšlování o dokonalosti křesťanské V jazyce 21. století*, 2022. Didasko. ISBN 978-80-88447-09-2. s. 37

3.4. Rodičovská autorita

Tato kapitola obsahuje informace týkající se zejména skutečností, které se pojí k rodičovské autoritě mých respondentek v praktické části. Vzhledem k zaměření praktické části se text věnuje především období dospívání a mladé dospělosti.

Na úvod bych ráda prostřednictvím výpovědi matky mých respondentek poukázala na podstatu rodičovské autority: „*Kdo je tvoje největší autorita?*“ *zeptala se sama sebe matka respondentek. „Podle mě jsou to rodiče. Je to ten základní, první vztah k autoritě, který dítě má v normální a zdravé rodině. Do určitého věku, přibližně šesti let, jsou maminka a tatínek pro dítě jako Bůh.“*

Vališová říká k autoritě, že vůči dětem nezmizela, jak o tom mnozí mluví, pouze se proměňuje v nové formy a způsoby. Její budování vyžaduje od autorit jiný přístup. Správná kombinace formální a neformální autority je klíčová pro zdravý vývoj dítěte. I když tato autorita může obsahovat prvky, které omezují lidskou přirozenost a mohou být nepříjemné, jsou nezbytné pro správný vývoj jednotlivce a společnosti. Důležitým prvkem této disciplíny je odpovědnost nejen za sebe, ale i za ostatní.⁸²

Jedním z hlavních úkolů je správná výchova dítěte, která ho připraví na život ve společnosti a dospělost. S tím právě úzce souvisí rodičovská autorita.

U dospívajících si rodiče musí uvědomit, že již nemají právo rozhodovat o každém aspektu jejich života, a že je nezbytné, aby tuto odpovědnost převzali sami. „*Rodičovská autorita prochází kvalitativní proměnou, dochází k redukci její formálně dané nadřazenosti.*“⁸³ Ideálně se však po fázi odpoutání opět vrací respekt a úcta k rodičům, tentokrát v podobě přirozené autority. Tento vývoj souvisí s tím, že dospívající v rané adolescenci kriticky hodnotí chování rodičů, ale na přelomu dospívání a dospělosti se jejich pohled stává realističtější a méně kritický. Dospívající se snaží omezit kontrolu rodičů, ale zároveň stále potřebují jejich oporu.

Obecně bývá vztah s rodičem stejného pohlaví napjatější. Matky obvykle k dospívajícímu přistupují více emotivně a jejich komunikace často zahrnuje žádosti nebo křik, zatímco otcové mají tendenci být méně emotivní, ale častěji používají svou moc.

„*Mezi matkou a dcerou zpravidla vzniká vztah vzájemné opory, ale „v období dospívání může být tento vztah ohrožen vzájemnou rivalitou, vyplývající z potřeb dívky*

---

⁸² Tamtéž, s.96

⁸³ WÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*, 2007. s. 396

zdůraznit své vlastní kvality v oblasti ženské role a z potřeby matky tuto tendenci potlačit.“⁸⁴

Matka se tak může cítit konkurentkou a může ztrácet jistotu ve své ženské a mateřské roli.

*„Neúčelné ulpívání na formálním postavení bývá výrazem rodičovské nejistoty, bezmoci, event. nedostatečné empatie, což dospívající obvykle nechápu.“*⁸⁵ Na druhé straně je autorita pro rodiče důležitou součástí jejich identity, a proto si ji chtějí do určité míry uchovat.

Velkou výhodou nejen rodičů je schopnost orientovat se v současném světě. Dospělí otevření novým trendům se mohou více přiblížit dospívajícím, což vede k lepšímu porozumění a klidnějším vztahům.⁸⁶

Z textu vyplývá nezastupitelnost a náročnost rodičovské autority. Obě mé romské respondentky po sebereflexi označily rodiče za autority, které to mají v životě nejtěžší. Potřebovaly ještě jiný přístup, než jaký zmiňuje Vališová v této kapitole. Pěstounská matka zvolila ráznější přístup, který byl sice provázen konflikty, ale v dospělosti se k ní respekt vrátil. Myslím si však, že místo samotného přístupu bychom se měli více bavit o chybějící matce, její lásce a jistotě, kterou poskytuje jako autorita a kterou například právě mé respondentky nedostaly. Spolu s respondentkami jsme se shodly, že mámu potřebujeme i v dospělosti.

---

⁸⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. s. 405, ISBN 9788024621531.

⁸⁵ Tamtéž, s. 403

⁸⁶ KÁBOVÁ, 2017. *Respekt k autoritám u současné mládeže*. Praha: Univerzita Karlova. Diplomová práce.28-31

4. Historicko-kulturní aspekty ovlivňující vnímání autority v romské komunitě

V této kapitole je mým cílem popsat historicko-kulturní kontext romské komunity, který může utvářet pohled na autoritu. Přejde mi zajímavé, jak se zkušenosti přenáší z generace na generaci a jak ovlivňují člověka. Nejprve se podívám na historii Romů a zda se na základě toho změnilo jejich chování a postoj k autoritám. Dále na konkrétní zkušenosti s autoritami a ukončím to kulturními aspekty, které též ovlivňují vztah k autoritě.

4.1.Cesta Romů do Evropy

Romové jsou etnikem, jehož původ je jednoznačně spjat s indickým subkontinentem. Přesné důvody jejich odchodu z Indie nejsou zcela jasné, ale existuje několik teorií. Mohlo jít o hledání lepších podmínek k životu, zejména v reakci na sucho a hladomory, nebo o snahu uniknout před přísně uplatňovaným kastovním systémem, který v severní Indii určoval společenské postavení jednotlivých skupin. Další možností je, že odchod Romů souvisel s vpády cizích kmenů, například Mongolů v 6. století nebo Arabů v 7. století.

Romové opustili Indii pravděpodobně mezi 3.-9.(10.) stoletím n.l.

Cesta Romů vedla nejprve přes Perskou říši, kde se pravděpodobně zdrželi delší dobu. Důkazem jejich přítomnosti v této oblasti je množství slov perského původu v romských nářečích. Následně se přesunuli do Arménie, kde některé skupiny zůstaly natrvalo. Další cesta vedla přes Malou Asii do Byzantské říše, kde se Romové usadili na delší dobu a přejali mnoho řeckých slov do svého jazyka. Odtud pokračovali na Balkán a dále do Evropy. Z hlavního proudu se po cestě odštěpovaly skupinky Romů, kteří již neměli chuť putovat dál, a tak se vytvářely základy romského osídlení v zemích na západ od Indie. Nejnovější výzkumy dokonce naznačují, že někteří Romové se mohli vracet do Asie nebo objevovat Afriku.

Po příchodu do střední Evropy Romové podpořili domněnku o svém egyptském původu legendou, podle níž putují světem v rámci pokání za to, že neposkytli nocleh Marii, Josefovi a malému Ježíši při útěku do Egypta. Tato domněnka byla posílena magií, kterou Romové provozovali a ta je spojena opět s Egyptem. A tak se v západní Evropě vžilo označení „Egypt’ané“, protože panovala mylná představa, že Romové pocházejí z Egypta.

Romové se do střední Evropy dostali především přes Uhry, přímo v oblasti dnešního Slovenska. První zmínka o jejich přítomnosti v českých zemích pochází z roku 1417. Pak

zprávy mizí přibližně na šest desetiletí. Z Čech se dostali do Německa, Francie, Španělska, Holandska a Dánska. Ve Skandinávii a Velké Británii jsou doloženi až od 16. století.

Přijetí Romů v Evropě bylo různé. Jejich odlišný vzhled, jazyk i kultura vzbuzovaly mezi místním obyvatelstvem nejistotu. Život středověkých Evropanů byl silně ovlivněn náboženskými normami. Vztah Romů ke křesťanství se tedy mohl společnosti jevit jako vlašný, protože nebyli schopni dodržovat křesťanské zásady a praktiky. Takže postupem času se vztah k Romům zhoršoval a začali být čím dál častěji vykazováni ze zemí, ve kterých se usadili. Důležitým mezníkem byl rok 1545, kdy český král Ferdinand I. vydal mandát na jejich vyhnání. Byla to reakce na požár, který se stal a z kterého byli obviněni Romové.

Navzdory těmto represím Romové postupně nacházeli své místo v evropských společnostech. Někteří se trvale usadili a věnovali se tradičním řemeslům, například kovářství, kotlářství či hudbě. Jiné skupiny pokračovaly v kočovném způsobu života. Postavení Romů v Evropě se během staletí měnilo, avšak jejich historie zůstává svědectvím o neustálém hledání svobody a přizpůsobování se novým podmínkám. Faktory vyvolávající u místních obyvatel nedůvěru a strach z nově příchozích Romů vedly k vytvoření komunikačních bariér, které postupně přerostly v trvalé nepochopení a otevřené nepřátelství.⁸⁷

4.2. Historické zkušenosti romské komunity s autoritami

Hlubokou nedůvěru Romů vůči institucím a autoritám lze vnímat i v dnešní době. Pokládám za důležité ponořit se do historie, abychom pochopili, kde tato nedůvěra vznikla. Zároveň bude zajímavé sledovat, jak zkušenosti, které se předávají z generace na generaci, formují vztah jednotlivce k autoritám. Tato kapitola by proto měla čtenáři nabídnout širší pochopení historických souvislostí a ukázat, že současné postoje Romů k autoritám nejsou náhodné, ale jsou výsledkem dlouhodobého vývoje. Nepokládám za důležité vypisovat všechny události týkající se tohoto tématu, uvádím proto jen některé.

V období středověku a novověku byli Romové v mnoha evropských zemích vystaveni perzekucím, otroctví, vyhánění a zákazům pobytu, což vedlo k jejich marginalizaci a nedůvěře vůči státním institucím. Například V 18. století se Marie Terezie pokusila o nucenou asimilaci Romů. (Zákaz kočování, přejmenovávání, odebrání dětí za účelem

---

⁸⁷Horvátová, 2002. *Kapitoly z dějin Romů*. NLN -Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-615-X, s. 5-15

převýchovy.) Cílem bylo začlenění a potlačení tradičního způsobu života.⁸⁸ Dále například během druhé světové války zažili Romové nacistické pronásledování, deportace do koncentračních táborů. Romové v období komunismu ve střední a východní Evropě byli nuceni opustit svůj tradiční kočovný způsob života a usadit se. Byly na ně vyvíjeny asimilační tlaky, které usilovaly o integraci do majoritní společnosti prostřednictvím zaměstnání v průmyslu. Často to vedlo k narušení tradičních sociálních struktur a k prohloubení nedůvěry vůči státním autoritám.⁸⁹ Romové si tak v sobě nesou identitu křivd. Rom s touto identitou má jasného viníka, na kterého lze přenést veškeré vlastní frustrace.⁹⁰ Historie Romů vedla ke vzniku vlastností, které nejsou běžné u Indů: již zmíněná nedůvěra, podezřívavost, nenávisť a neochota. Historické zkušenosti se otiskly do jejich chování. Tato minulost je ožívována každou urážkou a ponížením, které zažívají. Zkušenosti jsou přenášeny z generace na generaci a formují jejich reakce. Lze to vidět v neustálém stavu být ve střehu, očekávání ohrožení a připravenost na útěk či boj.⁹¹

Říčan, ve své knize *S Romy žít budeme -jde o to jak*, k tomuto tématu navíc dodává: „Soc.psychologie učí, že příslušníci dlouhodobě utlačované menšiny mají sklon převzít negativní obraz, který o nich má většina. Vzniká tak skupinový komplex méněcennosti..”⁹²

Vnímám, že dopad historických dlouhodobých špatných zkušeností na člověka je velký a objasňuje mi to současný přístup Romů k autoritám. Také si myslím, že Romům dáváme svobodu žít podle jejich představ, tedy nevnímám kulturní útlak. Nicméně rasismus a diskriminace jsou podle mého stále přítomné.

4.3. Kulturní aspekty ovlivňující vztah k autoritě

Kultura zásadně ovlivňuje vnímání autority tím, že určuje, jaké chování je považováno za vhodné a jaké role jsou jednotlivcům přisuzovány. Například v některých

---

⁸⁸ ČESKÝ ROZHLAS. Romové za vlády Marie Terezie a Josefa II. *Radiožurnál* [online]. 2019 [cit. 11. 2. 2025]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/romove-za-vlady-marie-terezie-a-josefa-ii-8106745>

⁸⁹ PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945–1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. ISBN 80-86621-10-1. s. 117–125.

⁹⁰ Říčan, *S Romy žít budem-jde o to jak*, 1998, s. 92- 94

⁹¹ Tamtéž, s. 52-53

⁹² Tamtéž., s.94

kulturách je autorita centralizovaná a respekt k nadřazeným samozřejmý, zatímco v jiných převládají rovnostářské vztahy a autorita je více zpochybňována.⁹³

V kontextu romské kultury je vnímání autority ovlivněno tradičními hodnotami a strukturou společnosti. Romská společnost je tradičně organizována kolem rodiny, kde je hierarchie jasně dána. Nejnižší postavení má snacha, žena je podřízená muži. Autorita je často spojována s věkem a zkušenostmi, což znamená, že starší členové komunity jsou považováni za nositele moudrosti a rozhodovací pravomoci. Tento respekt může ovlivnit, jak mladí dospělí Romové vnímají autoritu mimo svou komunitu, například ve vzdělávacích institucích nebo na pracovišti. Pro romskou společnost je typický kolektivismus, který může vést k odlišnému vnímání autority, kde je důležitá spíše skupinová harmonie než individuální podřízení se externím autoritám.⁹⁴

Mladí dospělí Romové tak mohou preferovat autority, které respektují a chápou jejich kulturní hodnoty a tradice. V odborné literatuře se také píše, že typický Rom obvykle nebývá aktivně zapojen do kulturního či politického dění.⁹⁵ Tyto kulturní rozdíly mohou vést k nedorozuměním v multikulturních prostředích, kde se setkávají odlišné přístupy k autoritě.

Vliv na vztah k autoritě mají tedy i kulturní specifika, což neplatí jen u Romů. Kulturní rozdílnost a kolektivismus, který může ovlivňovat i vztah k autoritám, pozoruji často. Potkávám skupiny Romů na nádražích, kteří shání peníze, byla jsem svědkem zpívající romské celé rodiny na Václavském náměstí. Zkrátka, vnímám, že k vyřizování různých záležitostí se Romové často vydávají v početné skupině, což je pro naši společnost netypické.

---

⁹³ HOFSTEDE, Geert. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*. 2. vyd. Thousand Oaks: Sage Publications, 2001. ISBN 978-0-8039-7323-7. s. 79–120.

⁹⁴ VRAJÍKOVÁ, Barbora. *Národní romská kultura a tradiční romská kultura se dokonce vzájemně vylučují, zejména pro...* [online]. Masarykova univerzita, 2014 [cit. 2025-02-11], s.24-26

⁹⁵ ŘÍČAN, S Romy žít budem- jde o to jak, 1998 s. 72

II. Výzkumná část

5. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zjistit, jaký vztah mají Romky v období mladé dospělosti k autoritě. Abych tento cíl naplnila, stanovila jsem si následující výzkumné otázky:

1. Co od vztahu k autoritám mladá romská žena očekává a potřebuje a jak vztahy prožívá?
2. Jaké aspekty v osobní historii mladé romské ženy sehrály zásadní roli pro formování vztahu k autoritám?
3. Jak sama vstupuje do role autority a jak to vnímá?

6. Metodologie

6.1. Výzkumná metoda

V této práci se výzkumnou metodou stala případová studie. Případová studie je jedním ze základních výzkumných designů, který umožňuje důkladné zkoumání jednoho či více případů. Je často využívána k lepšímu pochopení složitých sociálních jevů. Výzkumník se snaží získat komplexní vhled do zkoumaného případu v jeho přirozeném prostředí.⁹⁶ Tento přístup umožnil hlubší vhled do vztahů respondentek k autoritám. Výsledné případové studie se zpracovávají na dvě mladé romské ženy, jejichž vztah k autoritám je analyzován prostřednictvím osobních kazuistik, rozhovorů s nimi samotnými a také rozhovorů s jejich pěstounskou matkou jako autoritou. Tento přístup odpovídá metodě triangulace, která umožňuje komplexnější pohled na zkoumaný fenomén.

6.2. Metody sběru dat

Ve své práci jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor je kvalitativní výzkumná metoda. Tento typ rozhovoru kombinuje prvky strukturovaného a nestrukturovaného přístupu. Tazatel má připravený seznam otázek, ale není povinen je klást ve stanoveném pořadí nebo se jimi přesně řídit. To mu poskytuje flexibilitu, aby mohl přizpůsobit otázky konkrétní situaci a podle potřeby doplnit další

---

⁹⁶ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách., Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0, s. 96-98

otázky. Tento způsob rozhovoru je oblíbený pro jeho schopnost umožnit hlubší prozkoumání tématu díky interakci mezi tazatelem a respondentem.⁹⁷

Pomocí polostrukturovaného rozhovoru jsme s romskými respondentkami probraly témata spojená především s výzkumnými otázkami, jako jsou jejich vztahy a potřeby vůči autoritám, jak do nich vstupují, a jak to celé prožívají. V polostrukturovaném rozhovoru s matkou jsme diskutovaly o jejím životě, o vztahu k dcerám, o autoritách v jejím i v jejich životech a o potřebách v tomto směru. Kromě toho jsem použila metodu kazuistiky. Kazuistika umožnila zachytit souvislosti a životní kontext, včetně proměny jejího vztahu k autoritám v delším časovém rámci. Vančová popisuje kazuistiku jako vědeckovýzkumnou metodu, používanou v empirickém výzkumu, která je založená na vědecké analýze konkrétního případu.⁹⁸

6.3. Triangulace jako metoda práce s metodami

„Triangulace zaručuje rozmanitost pohledů na zkoumanou otázku. Triangulace by měla pomoci vysvětlit plně a komplexně lidské jednání z více než jedné perspektivy.“⁹⁹

Za účelem zvýšení validity případové studie jsem využila triangulaci, která kombinovala rozhovory se dvěma romskými respondentkami, s autoritou Romek a kazuistiky.

6.4. Etické a metodologické limity výzkumu

Výzkum byl proveden v souladu s etickými normami, přičemž byla zvláštní pozornost věnována ochraně anonymity, jak to uvádějí Skutil et al.¹⁰⁰ Velký ohled byl také brán na psychické bezpečí respondentů během rozhovoru, přičemž respondentky věděly, že nemusí odpovídat na otázky, na které se nebudou cítit a mohou ukončit i celý rozhovor. Během rozhovorů jsem se pravidelně ujistovala zda mají respondentky sílu pokračovat. Přístup k nasbíraným datům má výhradně jen má osoba, jako autor této práce. Pro zachování anonymity respondentek byla jejich jména pozměněna. Také jsem před každým rozhovorem

---

⁹⁷ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. S. 111–112.

⁹⁸ VANČOVÁ, A. *Základy pedagogiky mentálně postihnutých*. Bratislava : Sapien-tia, 2005. ISBN 80-968797-6-6., s. 9

⁹⁹ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0., s. 204

¹⁰⁰ SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011, s. 25–27.

respondentkám připomněla téma a cíl výzkumu, průběh rozhovoru a účel nahrávání na diktafon.

Za limit výzkumu považuji svůj osobní vztah k respondentkám, které znám od dětství. I když jsem se snažila psát objektivně a přistupovat k rozhovorům bez předchozích informací o respondentkách, vnímám, že tento vztah může představovat určitý limit. Na druhou stranu to přispělo k otevřenosti a hloubce rozhovorů

6.5. Charakteristika zkoumaného vzorku

Zkoumaný vzorek tvoří 3 respondentky. Dvě mladé romské ženy a pěstounská matka jako autorita romských žen. První respondentkou je Shantal. Šestadvacetiletá Romka žijící se svým přítelem mimo Prahu. Chvilí po dovršení plnoletosti porodila dítě, kterého nakonec dala k adopci. Nedokončila studium oboru kadeřnice a v současné době kvůli psychickým obtížím není plně pracovně schopná, proto pobírá invalidní důchod. Druhou respondentkou je třiadvacetiletá Vanesa, nevlastní romská sestra Shantal. V současnosti žije u své pěstounské matky nedaleko Prahy a studuje vyšší odbornou školu se zaměřením na sociální práci. (Podrobnější informace o jejich životních příbězích jsou uvedeny v kazuistikách.) Poslední respondentkou je jejich pěstounská matka. Pěstounce je okolo padesáti let a žije nedaleko Prahy se svým partnerem, třináctiletým synem v pěstounské péči a současně i s Vanesou v bytě. Pěstounka zároveň působí jako učitelka v lesní školce.

6.6. Způsob provedení výzkumu (sběr dat)

Výběr respondentek probíhal postupně. Původním záměrem bylo realizovat případovou studii jedné mladé romské ženy se zaměřením na vztah k autoritám. Zvažovala jsem různé potenciální respondentky, včetně mladých Romů z dětského domova, klientky z nízkoprahového centra, kde jsem pracovala, či romské osoby z mého okruhu přátel.

Nejprve jsem se rozhodla oslovit mladou romskou matku, kterou jsem znala z nízkoprahového zařízení a vnímala ji jako zajímavou respondentku pro moji práci. Přibližně půl roku před plánovaným rozhovorem jsem se s ní domluvila na účasti ve výzkumu, s čímž původně souhlasila. Když jsem ji však později kontaktovala, ztratila o spolupráci zájem a přestala odpovídat.

V té době jsem již měla za sebou předvýzkum s Vanesou, svou romskou kamarádkou z dětství. Ani zde však nebyla domluva jednoduchá – Vanesa sice nejprve projevila nadšení, ale následně opakovaně na domluvené schůzky zapomínala či je několikrát zrušila. Nakonec

se podařilo rozhovor uskutečnit až po mé osobní návštěvě v jejím bytě. Tento rozhovor mě natolik zaujal, že jsem se rozhodla rozšířit výzkum na dvě respondentky, a to s ohledem na rozdíly mezi nimi – zatímco jedna žije v tradiční romské komunitě, druhá nikoliv.

Vzhledem k tomu, že původní respondentka z nízkoprahového centra nakonec neodpovídala, hledala jsem další vhodnou osobu. Kontaktní osobou se pro mě stala pěstounská matka Vanesy, která mě odkázala na svou druhou dceru. Shantal, druhá dcera pěstounky, sice také nevyrostala celý život v tradiční romské rodině, přesto mě tato možnost zaujala. Telefonicky jsem se tedy spojily a domluvily na rozhovoru, který byl brzy realizován.

Proběhlo více rozhovorů se třemi respondentkami. První rozhovor s Vanesou se uskutečnil na konci letních prázdnin 2024 u ní doma po několika pokusech o setkání v kavárně. Rozhovor trval 1,5 hodiny a pomocí položených otázek jsme procházely jednotlivá témata týkající se zejména autority. Z rozhovoru jsem získala i relevantní data pro vytvoření kazuistik. Vzhledem k náročnosti tématu a aktuálního psychického rozpoložení respondentky jsme některé položené otázky nestihly probrat. Z tohoto důvodu jsme se domluvily na vyřešení zbylých otázek online, což neproběhlo. Respondentka si nedokázala najít čas na jejich zodpovězení, ačkoliv to několikrát slíbila. Po měsíci neúspěšných pokusů jsme se dohodly, že rozhovor dokončíme osobně. Druhý rozhovor s první respondentkou Venesou probíhal v půlce října, opět u Vanesy doma a trval asi 45 minut.

Rozhovor s druhou respondentkou, Shantal, se uskutečnil v listopadu 2024. S matkou rozhovor probíhal v prosinci 2024. Oba rozhovory byly realizovány online a trvaly přibližně hodinu.

6.7. Metody vyhodnocení dat

Realizovala jsem dvě případové s využitím triangulace. Nejprve proběhly 2 rozhovory s každou romskou respondentkou nich, následoval rozhovor s pěstounskou matkou jako autoritou a na závěr byly popsány kazuistiky romských respondentek.

Pro analýzu rozhovorů s respondentkami jsem využila interpretativní fenomenologickou analýzu (IPA), zatímco pro analýzu rozhovoru s autoritou jsem použila otevřené kódování. Kazuistika doplňuje analýzu za účelem, aby odpovědi na výzkumné otázky byly co nejrelevantnější, a zároveň obohacuje data získaná rozhovory.

V rámci IPA jsem nejprve začala zpracovávat oblast "špatné zkušenosti s autoritami", kde jsem zpracovávala téměř všechna data. Postupně jsem však zjistila, že ne všechny

získané údaje přímo odpovídají na výzkumné otázky. Z toho jsem se poučila a na základě této zkušenosti jsem při analýze dalších kategorií rozhovorů s respondentkami a při kódování rozhovorů s autoritami jsem využívala pouze data, která byla relevantní pro cíl výzkumu.

Data byla vyhodnocována z jednotlivých metod společně. Předpokládala jsem, že každá případová studie bude vyhodnocována zvlášť, ale v průběhu sběru dat a práce s nimi jsem zjistila, že to není efektivní vzhledem k výzkumným otázkám. Vnímám to jako nejlepší cestu ke kvalitě výzkumu.

Nyní podrobněji vysvětlím jednotlivé metody, které jsou zmiňovány v odstavcích výše v této kapitole a byly použity při analýze dat v tomto výzkumu.

Otevřené kódování

Otevřené kódování je metoda pro analýzu kvalitativních dat, která mohou pocházet z rozhovorů, textových materiálů či audiovizuálních záznamů. Jeho cílem je identifikovat nové souvislosti rozdělením textu na menší části, které jsou následně označeny specifickými kódy.¹⁰¹ Tento přístup mi pomohl identifikovat klíčová témata a vzorce v rozhovorech s autoritou. Ukázka kódování (viz Příloha č. 2)

Interpretativní fenomenologická analýza (IPA)

*IPA představuje původní psychologický kvalitativní přístup k datům.*¹⁰² Interpretativní fenomenologická analýza (IPA) je metoda zaměřující se na porozumění tomu, jak jednotlivci prožívají a interpretují své osobní zkušenosti.¹⁰³ IPA mi umožnila hluboce se zaměřit na subjektivní prožívání respondentek a jejich vztah k autoritám. Ukázka IPA (viz Příloha č.1)

---

¹⁰¹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.*, Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0. s 90-92

¹⁰² ŘIHÁČEK, Tomáš; ČERMÁK, Ivo a HYTYCH, Roman. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy.* Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2, s.9

¹⁰³ Tamtéž, s.9

7. Analýza dat

7.1 Kazuistiky romských žen

Následující kazuistiky dvou romských respondentek slouží jako podklad pro lepší pochopení výsledků analýz rozhovorů. Kazuistika, rozhovory dvou romských žen a rozhovor s pěstounskou matkou jako autoritou tvoří triangulaci, která umožňuje ověřit a prohloubit interpretaci získaných dat. Kazuistiky popisují životy respondentek s cílem zaměřit se na autority, které v jejich životech postupně hrály roli. První odstavec v každé kazuistice představuje základní informace o dané osobě.

7.1.1 Kazuistika Vanesa

Vanesa je třiatřicetiletá romská studentka VOŠ, oboru sociální práce. Bydlí se svou pěstounskou matkou, partnerem matky a nevlastním bráchou v městě nedaleko Prahy. Léčí se s psychickými problémy, ale odmítá medikaci a místo toho je občas nahrazuje psychedelickými látkami. Má několik brigád.

„Pokud vím, tak jsem se určitě nenarodila v porodnici,“ začíná vyprávět třiatřicetiletá Vanesa. Oba její rodiče byli romského původu. Na vzpomínky s tátou si nevzpomíná, pamatuje si jen život s mámou až do doby, kdy jim vyhořel byt. Byly jí tři roky.

Po požáru byla Vanesa umístěna do Klokánku, kde čekala, až její máma zajistí nové bydlení. První rok vyvíjela snahu a pravidelně svou dceru navštěvovala, avšak postupem času kontakt přerušila a již se nevrátila. *„Táta spáchal sebevraždu a máma se po této události uchlastala. Ze zprávy mi četli, že byla nezvladatelná, nebrala léky, řvala, počůrávala se,“* říká Vanesa.

Naše respondentka má ještě biologického bratra. Když byla v Klokánku, byl už její bratr dospělý. Žil na ulici a bral drogy. *„Jediné, co zná, je věznice, která mu svým způsobem vyhovuje. Pořád se tam vrací, odseděl si dohromady snad už 12 let,“* říká Vanesa. Se svou sestrou navázal vztah až poté, co zjistil, že je zaopatřená. Několikrát se snažil dostat z Vanesy peníze. *„Není schopen žít v realitě, furt dělá stejné špatné věci dokola. Nejvíce mi vadí, že se nedokáže postarat o své děti,“* dodává Vanesa. Sama ho za bratra nepovažuje.

V Klokánku zůstala další tři roky, než si ji vzala pěstounka, která už doma měla jednu romskou holčičku a manžela na vozíku. Vanesa ji dodnes bere jako svou mámu. O sobě tvrdí, že byla jako dítě nezvladatelná, a říká, že měla velké štěstí, že se z Klokánku dostala ke své rodině. *„Vlastně mě tenkrát ten požár zachránil,“* říká.

Ve své druhé rodině vyrůstala se starší romskou sestrou, která je o dva roky starší, a s bratrem, který je o deset let mladší. Se svým bratrem má velmi hezký vztah. Všichni tři nevlastní sourozenci mají za sebou těžkou minulost u svých biologických rodičů.

Jak již bylo zmíněno, jejich pěstounka si vzala za muže velmi milého vozíčkáře. Ten v době, kdy Vanesa dospěla, zemřel na nemoc, která ho provázela po celý život. Vanesa si uvědomuje, jak vztahy s otci ovlivnily její partnerské vztahy. „*Mám tendenci vyhledávat vztahy, kde mám lásku, ale zároveň má ten partner nějakou slabinu, prostě musí být v něčem taky ohrožený, tak jako já. Podvědomě ale sním o tom, že chci chlapa, který nebude slabý, který se naopak postará.*“

Vanesa má ke své etnické identitě spíše negativní vztah. Sama otevřeně přiznává, že romskou komunitu příliš nemá ráda, a s humorem zmiňuje, že „*je rasistka*“. Její přístup k Romům je však stejný jako ke komukoli jinému – záleží jí na jejich chování, ne na etnické příslušnosti.

Přestože se narodila jako Romka, nevyrostla v tradiční romské rodině, a proto se cítí romské kultuře vzdálená. Na návštěvě u svého bratra se cítila jako „*bílá mezi cikány*“. Vnímá, že někteří Romové jí dávají najevo, že mezi ně nepatří, protože vyrůstala mezi „*bílými*“. Má sice pár romských přátel, ale popisuje je spíše jako fajn lidi než jako blízké přátele.

Nikdy neměla školu ráda. Možná až nyní, na druhé střední škole s humanitním zaměřením, ji některé předměty začaly bavit. Nejvíce vynikala v hudebních a divadelních oborech, kde mohla využít své sociální myšlení.

„*Chodila jsem na základku, která byla pro Romy,*“ vzpomíná. Právě tam poprvé zažila posměch kvůli své barvě pleti – paradoxně ze strany romských spolužáků. Ve škole se také začala zajímat o kluky. Jelikož její tělesný vývoj byl v raném věku výrazný, vnímala, že si jí chlapci všímali. Dodnes má blízko k mužům a sexualitě a nemá problém o těchto tématech mluvit otevřeně.

Jako dítě chtěla být veterinářkou, protože vždy milovala zvířata. Ve volném čase chodila ke koním, což jí vydrželo dodnes. Už v brzkém věku začala brigádničit. Na střední škole se stávalo, že místo odpolední výuky šla pracovat za bar, kde se pak musela schovávat před učitelkou, která přišla na kávu. V tu dobu byla často šikanována za to, že je Romka. „*Ale bylo to i tím, že už jsem makala, měla staršího přítele, byla jsem jinde než ostatní ve*

řídě,“ říká Vanesa. Její zájem o peníze jí vydržel dodnes. *„Myslím si, že můj vztah k penězům souvisí s tím, jaký vztah mám k matce. Matka se nepostarala, tak já musím dvakrát víc.“*

Potřeba peněz ji dovedla k tomu, že se dva roky věnovala erotickým masážím, kvůli kterým létala i do zahraničí. Sama přiznává, že to narušilo její intimní vztah k mužům. *„Měla jsem té mužské interakce dost.“* Její psychický stav se zhoršil zejména po smrti otce.

Přestože si tímto obdobím prošla, její silná potřeba peněz přetrvává. *„Mám pocit, že i když se cítím špatně, peníze mi vykompenzují starosti a budu se cítit líp. Mám nastavený jednoduchý vzorec: když nejsou peníze, není klid. A přitom vím, že to tak vůbec není. Zažila jsem doby, kdy jsem měla všechno, a stejně jsem byla úplně hotová.“* Přesto Vanesa cítí, že to byla zkušenost, kterou si musela projít.

I přes všechno, čím si prošla, má jasnou představu o své budoucnosti. *„Mám byznys plán,”* říká s úsměvem. Chtěla by oslovit různé organizace, instituce a dětské domovy, kde jsou děti, které si prošly něčím podobným jako ona. Má koně a ráda by jim nabídla jízdu na koni a healingy.

„Klokánek a podobné instituce nejsou žádná sláva, ale pořád ti dají nějaké vzpomínky, rozhodně asi lepší, než jaké by se ti děly doma. A tím, že jsem si tímto prostředím prošla, chci to dětem vrátit. Budu to dělat skrz koně.“

7.1.2. Kazuistika Shantal

Shantal je šestadvacetiletá Romka, která žije se svým přítelem severně od Prahy v bytě. Krátce po dovršení plnoletosti porodila dítě, kterého nakonec dala k adopci. Nedokončila studium oboru kadeřnice. V současnosti kvůli psychickým obtížím není plně pracovně schopná, proto pobírá invalidní důchod.

„Narodila jsem se doma, pak jsem byla na chvíli v porodnici, odkud má máma utekla a nechala mě tam. Táta ji zbil jako psa, že chce svou dceru zpátky, takže se tam pro mě musela vrátit.“ Do šesti let malá Shantal vyrůstala s mámou a tátou. Máma byla prostitutka, a tak často své dítě tahala za svými klienty, doufajíc, že díky tomu dostane víc. Shantal vzpomíná, že se s celou rodinou dostala na ulici. Máma se nedokázala o nikoho postarat a otec byl nemocný. Pochopil, že nejlepší bude zavolat sociální službu, aby jeho šestileté dceři pomohli, protože on sám to nezvládne. Shantal se tak ocitla v Klokánku, který se jí stal domovem na další čtyři roky, než si ji vzala do péče pěstounská matka, teta z Klokánku.

Do Klokánku ji občas přijížděl navštěvovat její táta. Po několika letech na oplátku jezdila Shantal se svou pěstounkou na návštěvu k němu. Když bylo Shantal čtrnáct, její táta se oběsil. Shantal na něj vzpomíná s velkou láskou. *„Milovala jsem ho, i přesto, že mě dal do toho Klokánku, věděla jsem, že mi nechtěl ublížit, že mi chtěl zachránit život a dát mi možnost, abych ho měla lepší.“* Svou biologickou matku vidět nechce, nenávidí ji. Měla ještě bratra, který však ve stejnou dobu jako její otec zemřel na rakovinu.

V Klokánku měla Shantal s tetami různé vztahy. Nemůže zapomenout na velmi silně spirituálně založenou tetu, která na děti vyvíjela velký tlak, nejen v náboženské oblasti. Nepřijímala ji jako autoritu, protože byla do spousty věcí nucena. Naopak s úsměvem vzpomíná na jinou tetu, která si ji brala na svátky a víkendy domů. V dospělosti ji Shantal vyhledala.

Shantal měla problém s autoritami, jak v Klokánku, tak později u své pěstounky. *„Spiš jsem s autoritami bojovala. Se svou mámou jsem bojovala do osmnácti, až daleko později jsme si to všechno vyřikaly.“* S mámou se často velmi ostře hádala. Když máma přišla z práce, mladá Shantal ihned utekla z domu. Zažila ale s mámou i spoustu krásných zážitků. *„Jednou jsme jely za Prahu za mým tátou, když ještě žil. S mámou jsme se zastavily cestou zpátky na hoře Říp, dostala hypo, byla taková vtipná. Začala shánět cukr po různých lidech, jednou takhle dostala dva tiktaky.“*

Pěstounka si vzala muže na vozíku, který se postupně stal tátou tří dětí. V dospělosti respondentek pěstounský otec umřel. Se svým nebiologickým tátou měla Shantal hezký vztah, na který ráda vzpomíná. O tátovi mluví jako o člověku, za kterým mohla vždy přijít, když se bála. S mladší sestrou měla podobný vztah jako s mámou, často se hádaly a dávaly si najevo, že ta druhá do rodiny nepatří. *„Vanesu jako autoritu neberu. Spiš jako svého protivníka,“* říká Shantal. Dodnes se sestrou nemají příliš blízký vztah. Koho ale Shantal vždycky brala, byl její mladší bratr. Bylo jí čtrnáct, když přišel do rodiny, nikdy s ním neměla problém, naopak se vzájemně mají rádi.

Hádky s mámou trvaly po celou dobu puberty, a tak se v šestnácti začala Shantal potloukat po ulicích a spávala u svých známých. Takový způsob života vedla do svých dvaceti let, kdy se její psychický stav začal zhoršovat. Byla totiž chvíli po porodu svého prvního dítěte, kterého se nakonec vzdala. *„Kontakt bohužel s dítětem nemám, ale dala bych za to všechno!“* říká dnes šestadvacetiletá Shantal.

Velmi brzy začala řešit muže. „*Chlapa jsem brzy prostě potřebovala, protože jsem ho neměla v dětství. Stačilo, aby mi dal muž najevo, že mě má rád. Asi mi to chybělo doma, tak jsem šla.*“ Mladá Shantal zažila mnoho fyzického i psychického týrání ze strany mužů.

Po porodu na tom byla psychicky velmi špatně a zhroutila se. Její máma ji odvezla do Bohnic, kde potkala svého přítele, s nímž žije dodnes. Ať se s mámou hádaly jakkoli, říká, že v těžkých chvílích cítila její podporu. Potřebu podpory od ní cítí i dnes. Jednou by si přála mít rodinu, dítě, kterému by mohla dát všechno, co ona sama neměla. Aby toho dosáhla a mohla si najít dobrou práci, pracuje na svém psychickém zdraví. Dojíždí za ní paní z péče o duševní zdraví.

Shantal chtěla být vždy kadeřnicí, ale školu nezvládla dokončit, protože ji nikdy nebavila. Ve škole jí šla výtvarka a další kreativní předměty, kterým se pak ve volném čase věnovala. Učitele ráda neměla, až na jednu učitelku na střední škole, kterou respektovala. „*Podporovala mě, dokázala všechno dobře vysvětlit, aniž by začala rvát, když jsme něco nechápali.*“

Na rozdíl od své sestry se ve škole nesešla s posměšky kvůli barvě pleti, až později v práci. „*Často jsem se setkávala s nějakým zíráním spojeným s narážkami. Jednou v práci se mě snažili zbavit, protože jsem byla tmavší.*“ Práce ji nikdy příliš nebavila. O to, aby pracovala, se často starala její máma. Teď kvůli psychickému zdraví má Esmeralda povolené jen čtyři hodiny práce denně.

Její zkušenosti s autoritami ovlivnily její vnímání lidí, přestala jim věřit a bála se jich. Měla období, kdy se uzavřela doma a neměla kamarády. Až když se se svým přítelem odstěhovala mimo Prahu, situace se zlepšila. Našla si tam přátele, kterým věří, což v jejím životě nebylo samozřejmostí. „*Podle mě nejlepšího kamaráda poznáš, až když je ti fakt špatně, potřebuješ ho a on přijde.*“

Co se týče romského etnika, Shantal nikdy necítila potřebu navazovat kontakty s Romy, pokud to nebylo nutné. Nemá vůči nim vyloženě negativní postoj, ale nevyhledává kontakt s těmi, kteří se chovají problémově, dělají naschvály nebo kradou. Žádné romské kamarády nemá.

7.2. Výsledky analýzy rozhovorů s romskými ženami

Pro tuto část výzkumu byla metodou pro vyhodnocení dat IPA. Výsledky analýzy rozhovorů s respondentkami jsem strukturovala do čtyř témat, přičemž každé téma obsahuje několik podtémat. Po zpracování prvního tématu jsem si uvědomila, že se snažím zpracovat co největší množství sesbíraných dat, jak se dá vidět na délce tohoto tématu. Na základě této zkušenosti jsem se v následujících tématech soustředila pouze na informace, které přímo odpovídají na mé výzkumné otázky.

7.2.1. Špatné zkušenosti s autoritami

Během analýzy vyvstalo na povrch několik témat. Nejvýraznější z nich však byly negativní zkušenosti s autoritami, které se opakovaly napříč rozhovory a byly patrné již od samého začátku. Toto téma se stalo hlavním tématem. Respondentky mluvily o špatných zkušenostech spontánně, aniž bych se je na to konkrétně ptala. Jelikož se jedná o mladé romské ženy, lze předpokládat, že v jejich životech dominovaly především starší autority, které svou moc často zneužívaly. Tento předpoklad bude rozveden v podtématu: Starší vládnou, ale neslyší.

Podtémata k hlavnímu tématu jsou:

1. Proč respektuji špatnou autoritu?
2. Starší vládnou, ale neslyší
3. Partner jako autorita nade mnou
4. Rasismus v práci a v klobáku
5. Důsledky špatného chování autorit

Z analýzy zjistíme, že špatné zkušenosti s autoritami mají velký vliv na formování vztahů s autoritami. Tím mé hlavní téma společně s podtématy (1,2,4,5) odpovídá na druhou výzkumnou otázku: *Jaké aspekty v osobní historii mladé romské ženy sehrály zásadní roli pro formování vztahu k autoritám?* A podtémata (1,2,3,5) odpovídají zas na první výzkumnou otázku: *Co od vztahu k autoritám mladá romská žena očekává a potřebuje a jak vztahy prožívá?* Krásně na to odpovídá podtéma „Partner jako autorita nade mnou” či opět téma „Starší vládnou, ale neslyší”.

Podtéma: 1. Proč respektuji špatnou autoritu?

Vanesa měla v životě autority, které v ní vyvolávaly strach. Teta v klokánku s Vanesou komunikovala skrz vyhrožování, nucení, využívala moci svého postavení, aby dosáhla svého. Z výpovědi je vidět, že se Romka bojí, a tak autoritu poslouchá.

„Teta, která si mě občas brala na propustky si mě chtěla vzít domů a nabádala mě, abych říkala, že chci k ní, ale já jsem chtěla tetu Marušku (budoucí pěstounka), takže na mě řvala. Vzpomínám si, když mě tam ostříhala dohola, taky ostatním vyhrožovala, že na ně vezme kudlu, představuje pro mě autoritu, které se bojím.“ Na otázku, co si představí pod slovem autorita Vanesa odpověděla: *„Někoho koho musím poslouchat. Koho zároveň respektuju a koho se vlastně částečně bojím.“*

I přes mnoho špatných zkušeností s autoritami jí nezbyvalo nic jiného než, že je musela respektovat, ale poznala i druhou stranu: *„Máma mě přijala, jak jsem potřebovala. K takové autoritě mám potom respekt, nechci ho ztratit, toho člověka.“*

Dalším z důvodů, proč Vanesa respektuje autoritu, i přestože že ji vnímá jako nepříjemnou a morálně s ní nesouhlasí, je skutečnost, že od ní něco potřebuje. V jejím životě hrají významnou roli peníze (viz kazuistika Vanesa). A aby je získala musí autoritu do určité míry akceptovat.

„Ted' zrovna šéf naposledy všechno strašně překroutil a zdramatizoval. Ale furt je pro mě autoritou. Každý člověk, který platí je pro mě autoritou, ovlivňuje mě, ale když prostě neděláš sám na sebe, tak prostě musíš poslouchat ty kecy. Jestli za někým půjdu, budu chtít něco řešit, něco chtít, tak musím autoritu respektovat, i když se mi nelíbí.“

Shantal má také negativní zkušenost s tetou z klokánku jako autoritou. *„Ta teta byla vyloženě náboženská paní, která mě do toho vyloženě nutila, oni ji pak vyhodili.“* Shantal dále uvádí, že autorita vyvíjela tlak, a tak se musela podřídít a respektovat autoritu. V jiných případech však Shantal často než o respektu mluví o boji. *Autority jsem svým způsobem respektovala, ale i ne. Spíš jsem s nimi bojovala. Byl to boj do mých osmnácti let, třeba s mámou, ale ted' jsme si to už vyříkaly.* Shantal si na rozdíl od Vanesy pod autoritou představuje jinou osobu. *„Autoritu, která řídí a s kterou bude potřeba bojovat.“* Útok či boj je přirozenou reakcí našeho mozku na nebezpečí. V tomto případě lze konstatovat, že mohl být vyvolán tlakem ze strany autority.

Následující výpověď názorně ilustruje důvody, proč lidé i nadále vykazují tendenci podřizovat se špatné autoritě. Křik představuje silný nástroj autority, se kterým se často

setkáváme ve školním prostředí. Jedná se o osvědčený prostředek, jímž si autorita upevňuje respekt. Shantal uvádí, že křik byl běžnou součástí každodenního školního života, a o to více si váží autorit, které ho nepoužívaly.

„Na střední jsem měla jednu úžasnou učitelku, tu jsem měla fakt ráda... Učitelka dokázala všechno dobře vysvětlit bez toho, aby začala řvát, jak bylo jinak zvykem, když jsme něco nechápali .

Shrnutí: Lidé často respektují autoritu, která využívá strach a tlak, i přesto, že vnímají nespravedlnost. Mnozí také respektují autoritu, protože od ní něco zkrátka potřebují. Tento respekt bývá spíše výsledkem okolností než vnitřního uznání autority jako takové. Lidé se často podřizují, protože nemají jinou možnost. Vanesa rozlišuje mezi autoritou, kterou respektuje z lásky a potřeby, Shantal její vztah k autoritám vnímá spíše jako odolávání a vyrovnávání se s vnějšími tlaky. Obě mají za sebou náročné zkušenosti s autoritami, ale způsob, jakým se s nimi vyrovnávají, se mírně liší. Vanesa hledá pochopení a stabilitu, Shantal občas zůstává v režimu odporu a boje.

Podtéma: 2. Starší vládnou, ale neslyší

Z následujících dat vyplývá, že Romské ženy často zažívají negativní zkušenosti s autoritami, které jsou starší, fyzicky silnější a výškově dominantní. Romská žena, která dospívá dříve – fyzicky i sociálně, je v romské kultuře běžné. Žena, která je často menšího vzrůstu a tmavé pleti, čelí specifickým výzvám. *Vanesa uvádí: „Nemyslím si, že by to bylo jen kvůli barvě, ale okolí mě tak vnímá, protože jsem **malá, mladá a hnědá**. Takže když bych zavolala veterináře kvůli koni a měla bych vedle sebe moji bílou kamarádku, budou se ke mně chovat úplně jinak než k ní.”*

Vanessa je nejenom tmavá, ale i malá, mladá. To je kombinace, která může ze strany autorit vést k menšímu respektu. Z uvedených dat tedy vyplývá, že Vanesa přikládá význam tomu a má pocit, že to způsobuje rozdílný přístup autorit k ní a k jiným osobám které patří do její skupiny. Měla a má často jiné zkušenosti než její vrstevníci s autoritami.

Romky také často zmiňovaly zkušenost s častým nevyslechnutím ze strany různých autorit. *„Teď nedávno mě šéf osočil v práci z něčeho, co jsem neudělala, vyhrožoval, že koukne na kamery, tam jsem moc vyslyšení nedostala, natož omluvu, přešel to. To mi vadí*

nejvíc, když jsi nevinný a nedostaneš prostor se vyjádřit natož čekat vyslechnutí. Myslím, že obecně prostor říct, co potřebuju ještě mám, ale být vyslyšena už tolik ne,” říká Vanesa.

Někdy však vyslechnutí proběhne, ale je doprovázeno nevyžádanými radami či hodnocením, o které člověk nestojí. Po takovémto druhu vyslechnutí se člověk může cítit všelijak. *„Třeba má mamka mě krásně vyslechne, jenže taky pak zamíchá, uvaří, upeče a dá ti připravený výsledek. Ale já nechci nevyžádanou radu a nějaké souzení.”* Tento způsob chování je zakořeněný hluboko v nás a z výpovědí Vanesy vyplývá, že se nechtějí setkávat s tímto chováním ze strany ostatních lidí. Naopak, obě Romky vysoce oceňují především vyslechnutí, které považují za klíčové.

Vanese i Shantal zejména v dětství chybělo vyslechnutí a snaha pochopení ze strany autorit. Shantal má podobné zkušenosti, kdy ji autority nevěřili a nedali jí žádný prostor k vyjádření. *„Ted’ už jo,”* mluví Shantal o své zkušenosti v dospělosti. *„V dětství to bylo pokaždé, že ne. Třeba když jsem ve škole vysvětlovala, proč mi to nejde, a máma mi nevěřila ani slovo.”*

Shantal vnímá, že v dospělosti má více prostoru pro vyjádření, ale stále zdůrazňuje, že v dětství by jí vyslechnutí výrazně pomohlo. *„Od učitelů potřebuju, aby se snažili pochopit i moji stranu, nejen koukat na to, jak to berou oni. Snažit se porozumět dětem.”*

Shrnutí: Z dat vyplývá, že věk a autorita přinášejí přirozenou dominanci, která je však často zneužívána. Autority si dovolují vůči dětem, ale i mladým romským ženám chovat se způsobem, který by si normální lidé nepřivilegovali. Z výpovědí vyplývá, že oběma Romkám chybělo vyslechnutí a pochopení ze strany autorit, což by jim, zejména v dětství, mohlo výrazně pomoci. Shantal však zaznamenává zlepšení v dospělosti.

Podtéma: 3. Partner jako autorita nade mnou

Z rozhovorů s Romkami vyplynulo, že partner jako autorita je pro ně jedním ze zásadních témat. Z výpovědí romských respondentek je patrné, že k mužům a obecně k sexualitě mají velmi blízko. Obě Romky nevyrostaly z biologickým otcem, což zřejmě ovlivnilo jejich tendenci brzy hledat mužskou oporu a lásku. Nedostatek otcovské interakce měl podle nich zásadní vliv na jejich rané vztahy s muži. Z obou výpovědí vyplývá, potřeba cítit se milované a chráněné. Tato potřeba se projevila v kontextu brzkého snažení navázat partnerský vztah.

„Chlapa jsem prostě brzo potřebovala, protože jsem ho neměla v dětství. Třeba mi bývalý dal najevo, že mě má rád, a asi mi to chybělo doma, tak jsem šla,“ vysvětluje Shantal. Rychlá tendence k vyhledávání vztahů, jak uvádí romská respondentka ve své výpovědi, pramení z faktu, že v domácím prostředí nenalezla potřebnou lásku, což může pramenit z nefunkčního vztahu s biologickým otcem (viz kazuistika Shantal).

Podobné pocity sdílí i Vanesa: „Mám tendenci vyhledávat vztahy, kde mám jako lásku, ale zároveň má ten partner nějakou slabinu, že musí být v něčem taky ohrožený, tak jako já. Podvědomě si takovýchle typy nejistý vlastně přitahuju. Ale sním o tom, že chci chlapa, který nebude slabý, který se naopak postará.“

Dále se Romky shodují na tom, že ideální vztah by měl být rovnocenný. Jejich zkušenosti však často zahrnovaly muže, kteří se stavěli do role autority nad nimi, zneužívali svého postavení, což vedlo i k násilí. „Nevím, jestli ho беру jako autoritu. Jestli má být partner, tak by měl být na stejné úrovni, ne že je nad tebou. Chci bezpečí od toho partnera. A když mě neochrání, tak je to v háji. Ne vždycky jsem ho dostala, jeden partner byl násilný,“ říká Vanesa. Shantal k tomu dodává: „... u přítele bych to nebrala, kdyby se snažil být nade mnou. Hele, já tě vedu a ty posloucháš – to by u mě neprošlo.“

Z obou výpovědí vyplývá, že obě romské ženy mají zkušenost s násilím ve vztahu ze strany partnerů. Přestože v životě poznaly i zdravý partnerský vzor svých pěstounů (viz kazuistiky), opakovaně volily komplikované partnery.

Vanesa otevřeně popisuje svou zkušenost: „Díky mému bývalému příteli mám zkušenosti s domácím násilím, drogami, a tak jsem s ním byla třeba na záchytce, u soudu...“ Shantal sdílí podobnou zkušenost: „Do té doby, dokud jsem nepoznala teď svého přítele, mi každý jen ubližoval, jak fyzicky, tak i psychicky. Zažila jsem ošklivé nevěry.“

Zkušenosti s partnery, kteří se chovali jako autority, měly na Romky dlouhodobý dopad. Tento vliv se projevil nejen v jejich přístupu k mužům, ale i v celkovém vnímání autorit a vztahů s okolím.

„Jak s těma přítelema, tak i s různýma autoritama, tak jsem měla strach z lidí. Ale takový strach, že jsem se bála i vyjít z baráku ven. Nějakou dobu jsem byla furt zavřená doma, neměla jsem kamarády. Až teď, co jsme se přestěhovali mimo Prahu, jsem si tu našla kamarády a je to lepší,“ říká Shantal.

Shrnutí: Na základě výpovědí plyne, že absence otce a potřeba mužské opory vedly Romské ženy brzkému hledání partnerů, což často znamenalo výběr mužů, kteří se k nim nechovali hezky, kteří zneužívali svého postavení. Zkušenosti s násilím a nerovností ve vztazích se například na Shantal podepsaly nejen v podobě strachu, ale i v jejím dlouhodobém vztahu k autoritám. Z výpovědí je znát změna. Více si uvědomují, co chtějí, co potřebují a co ne.

Podtéma: 4. Rasismus v práci a v klockánu

Z rozhovorů s Vanesou a Shantal vyplynulo, že se s rasismem dívky setkávaly v různých etapách svého života. Obě sdílely zážitky, které jim ukázaly, jak moc může být svět někdy vůči romským dívkám nepochopený, přísný a plný předsudků.

Vanesa si z dětství pamatuje tetu v Klockánu, která se k ní chovala nespravedlivě kvůli barvě její pleti. „*Teta prostě neměla ráda žádné hnědé děti, takže v tom mám určitý trauma,*“ říká Vanesa a popisuje, jak ji tato žena nejen přehlížela, ale dokonce ponižovala. „*Třeba se mi vysmívala: „No ona zase nepřišla maminka,*“ vzpomíná. Teta jí také nutila jíst ryby, zatímco ostatní děti nechávala na pokoji. Z Vanesina tónu se dalo poznat, že to pro ni dodnes není lehké téma.

Z následující výpovědi vyplývá, že i mezi Romy se někdy vyskytují projevy rasismu vůči sobě navzájem. Vanesa vzpomíná na rasistickou zkušenost: „*Hodně krát mě šikanovali i cigoši. Smáli se mi za to, že jsem cikánka. Ale dopadlo to vtipně. Potkala jsem ty kluky po letech na párty, a tak jsem to na jednoho vybalila. Říkám: „Hele, víš, že ses mi smál, šikanoval mě, jo? Smál ses mi za to, že jsem stejně černá jako ty, ty demente?“*“ Kluk se jí omluvil. Avšak obecně Vanesa uvádí, že na základce se setkala s rasismem jen zřídkakdy.

Na střední škole Vanesa zažila šikanu nejen kvůli barvě pleti, ale i proto, že žila rozdílný život než její vrstevníci. „*Spíš to bylo tím, že jsem byla už jinde. Já už jsem makala, měla jsem staršího přítele než většina, byla jsem jinde. Přišla jsem do třídy, kde byli mladí lidi, kteří jsou zvyklí úplně na něco jiného. Já jsem ze školy chodila furt do práce, častokrát jsem nešla na odpoledku, a pak jsem se musela schovávat, aby mě neviděla učitelka, že jsem místo odpoledky v práci, přišla si dát zrovna kafe.*“

Rasismus a diskriminace se objevovaly i v pracovním prostředí. Vanesa vypráví, jak byla první, na koho se ukazovalo, když se v práci něco pokazilo. „*Když mi u pokladny chyběla koruna, tak jsem šla do své peněženky a dala ji tam. Věděla jsem, že si tohle nemůžu*

dovolit.“ říká. Z tohoto plyne, že mladá Romka v práci musí být velmi důsledná, protože si uvědomuje, že část společnosti má zakořeněné předsudky o Romech a jejich schopnostech. Vanesa popisuje své zkušenosti z pohovorů: „*Hodněkrát mě nechtěli vzít do práce. Na pohovorech mi do očí řekli, že mě vezmou, ale pak mi přišla SMS, že ne. Nebo měli narážky, ptali se na můj původ a chvílku na to mě vyhodili, manažeři, kteří byli sami ze Slovenska.*”

Shantal dodává, že rasismus nebyl jen skrytý, ale někdy zcela očividný. „*Týpek, co řídil naši skupinu byl blbec. Tenhle týpek, co měl poslouchat všechny, jestli ty hovory jsou dobrý, tak stál jen u mě a poslouchal jen mě, jak mluvím, s tím člověkem. Bylo mi 21.*” Shantal nakonec vyhodili. *Zbavili se mě, že jsem byla jediná tmavá, jinak si to nedokážu vysvětlit.*”

Obě Romky popisují, jak na ně tyto zkušenosti působily, jak cítí v takové situaci. Vanesa říká, že se snaží být asertivní, ale někdy už je na ni tlak příliš: „*Fakt nemám ráda, když mám čistý štít, snažím se mluvit a jednat s lidmi slušně s respektem a oni přijdou a skrz rasistickou poznámku mě setrou.*”

Shantal zase zdůrazňuje, jak moc jí vadí, že jsou Romové házeni do jednoho pytle. „*Ne všichni jsme stejní. Lidi by se měli snažit nás pochopit a neřídít se jen tím, co slyšeli,*“ vysvětluje. „*Chtěla bych, aby se je i snažili pochopit, proč se třeba takhle chovaj, že to třeba není úplně jejich vina, ale že je k tomu někdo třeba vedl, třeba rodiče. Možná jim ukázat správný směr kudyma by to šlo líp.*”

Na obou romských respondentkách je vidět, že jim záleží na tom, aby Romové měli rovné šance. Také na tom že předsudky by mohly postupně mizet. „*Moc bych si přála, aby dávali všem šanci. Ať je klidně hází do jednoho pytle, ať jsou rasističtí, ať si pak klidně učitelé přijdou domů a tam, ať si zanádvávají na cikány. Ale až přijdou do té práce a školy, musejí jim dát tu druhou šanci jako dali bílým. Myslím, že by pomohly pravidla, které by dávaly smysl, pravidla, které by dávaly šance jako těm bílým, oni by měli povinnost, tu šanci dát.*”. Vanesy výpověď obsahuje spoustu zkušeností s odmítnutím v práci. Uvádí, že se vícekrát ocitla v situaci, ve které zažila bezpráví, o to víc touží po stejné možnosti pro všechny.

Shrnutí: Zkušenosti Shantal a Vanesy poukazují na jeden pohled společnosti, která vidí všechny Romy ve špatném světle. S rasismem se Romky setkávají od úplného dětství a tvoří to tak součást jejich života. Přesto obě doufají ve změnu. Řešení vidí ve stejných pravidlech pro všechny a stejné šance.

Podtéma: 5. Důsledky špatného chování autorit

Pro větší přehlednost a různost informací jsem toto podtéma rozdělila na tři malé:

- **Zrcadlení chování, nedůvěra a opatrnost**
- **Síla rozhodnutí**
- **Vliv a smysl špatných zkušeností**

Zrcadlení chování, nedůvěra a opatrnost

Vanesa: „*Zaměstnavatel byl na mě večně hnusný. A myslím, že třeba tahle špatná zkušenost třeba u toho zaměstnavatele tě může ovlivnit natolik, že pak jdeš třeba do jiné práce a začneš se tam chovat, třeba jako šéf k tobě, aby sis udělal barikádu na určitý lidi, které ti nesednou.*“. Příklad ilustruje, jak Romka dokáže vnímat důsledky špatných zkušeností s autoritami. Vanesa popisuje, jak špatné zacházení ze strany nadřízeného může vést k tomu, že jedinec přebírá podobné vzorce chování, aby se ochránil. Jde vlastně o zrcadlení chování někoho jiného. I to může být důsledek špatné zkušenosti s autoritou. U Vanessy je vidět velká schopnost uvědomění si hlubší skutečnosti, je schopna vidět problém a sebereflexe ji není cizí.

Z další výpovědi je vidět, že vnímání bezpráví, neempatické a nepřátelské chování, které Romky popisují například na autoritách jako je policie vede ve vztahu k takovéto autoritě k nedůvěře. Shantal: „*Potřebovala bych, aby nekoukali na to, že oni mají nějakou moc, ale rozuměli těm lidem. Třeba u policajtů, když najdou někoho, kdo spí na ulici, aby ho hned nešli zmlátit, ale snažili se mu pomoci. Mají to v popisu, pomáhat a chránit.*“ Zde bych se chtěla vrátit do předešlé kapitoly, která se věnovala rasismu. Kapitola se zmiňovala o předsudcích vůči Romům. Povšimněte si této výpovědi: „*...,aby ho hned nešli zmlátit,...*“ Z výpovědi vyplývá závěr, že předsudky se objevují i na straně minority. Nedůvěru k autoritám jako je policie má i Vanesa: „*Zažila jsem fajn policajty a fajn záchranáře a dopadlo to fajn, ale někdy na druhou stranu to bylo fakt strašný. Nechci, ale házet všechny do jednoho pytle. Ale policii teda spíš nevěřím. Mají pomáhat a chránit, kéž by to tak bylo.*“

Obě romské respondentky se nezávisle na sobě shodují na nízké důvěře vůči policii jako autoritě. Z výpovědí vyplývá jaké jsou Romky uvnitř, a jaké hodnoty hrají roli v jejich životech. Je patrné, že empatie a snaha nepodléhat předsudkům má v životech těchto respondentek své místo, avšak stejně jako pro kohokoliv jiného to pro ně může být náročné.

Špatné zkušenosti s autoritami ovlivnily i Shantalínu opatrnost při budování vztahů a její otevřenost vůči druhým. Shantal zmínila, že měla mnoho negativních zkušeností s autoritami, s nimiž navázala rychlý vztah, ale některé z nich jí následně dokázaly ublížit. Tyto situace ji vedly k tomu, že si v sobě vybuodovala určitou opatrnost a zároveň nedůvěru vůči lidem. To je pochopitelné, vezmeme-li v úvahu její minulost. Sama však o této 'získané opatrnosti' mluví v pozitivně."

Shantal: „*No vidím v tom výhodu, že díky tomu už jsem byla opatrná, díky tomu jsem hned nevěřila každému v dětství. I teď díky těmhle zkušenostem neřeknu úplně každému všechno. Nejdřív se s tím člověkem poznám a když zjistím, že mu věřit můžu, tak pak řeknu to, co mě trápí.*“

Z výpovědi vyplývá, že opatrnost, nedůvěra vůči ostatním a zvýšená uvědomělost představují pro Shantal ochranný mechanismus, který ji chrání před unáhleným vstupem do vztahu a následným zklamáním. Následné zkušenost potvrzuje to potvrzuje. „*Je vlastně pravda, že třeba autoritu, kterou bere kamarádka a ví, že ji může věřit, tak jí věřím taky, ale samozřejmě tu autoritu nejdřív poznám udělám si svůj obrázek, přesvědčím se, že ji můžu věřit.*“

Síla rozhodnutí

Z výpovědi vyplývá, že Romky se setkaly s chováním autorit, které se jim nelíbilo, nesouhlasily s ním a často je motivovalo k tomu, aby jednaly zcela odlišně. Romske respondentky se v několika případech v životě rozhodly, že autoritu, jež se chová určitým způsobem, následovat nechtějí. Toto odpověděla Shantal na otázku: „*Myslíš, že to, jakou jsi autoritou teď, ovlivnily to, jaké autority jsi v životě potkala? Možná jo, protože jsem se chtěla vyvarovat těm špatným věcem, které jsem v životě potkala, tak jsem se třeba právě na tom táboře chovala jinak, než jak se autority chovaly ke mně. Prostě jsem se snažila v klidu mluvit.*“

V tomto případě u Shantal jako důsledek negativní zkušenosti s autoritou je snaha zachovat si lepší přístup k dětem. Konkrétně se snažila přistupovat k dětem jako autorita v klidu.

Shantal se tohoto problému nevědomě dotkla v další své odpovědi na otázku, jak vnímáš své romské kořeny a jak ovlivňují tvůj pohled na autoritu. „*To myslím, že v tom nehraje žádnou roli. Možná jen, že moje biologická máma nějak přistupovala k životu k autoritám, tak jsem si řekla, že nechci být jako ona. Chci být lepší.*“ Výpovědi Vanesy

jsou podobné. Když jsme se bavily o jejím vztahu k romství. Odpověděla: „, jedině jak mě romství ovlivnilo, je *zkušenost s mojí romskou biologickou matkou. Snažím se nebýt jako ona.*“

Vliv a smysl špatných zkušeností

Špatné zkušenosti rovněž vedou k reflexi sebe sama, svých hodnot a chování. Toto tvrzení vyplývá z následující výpovědi. Shantal vnímá, že ji to změnilo. „, *Jsem teď tím, kým jsem, upřímným člověkem, který je asi i hodný? Aspoň mi to teď lidi říkají. Nesoudím lidi podle prvního pohledu, ale snažím se je poznat.*“

Vanesa zas odpověděla na otázku, zda v těchto špatných zkušenostech s autoritami vidí smysl: *Určitě, protože tě to tvaruje. Prostě, když si projdeš těžkými věcmi, jako já, tak jasně, že tě to tvaruje. Každého to, co si prožíváš nebo prožil, tvaruje do toho, jaký budeš.*“ Z toho plyne, že Vanesa si opět uvědomuje, že její zkušenosti mají zásadní vliv na to, kým je. Navíc dodává, že ji pomohl v životě jeden pohled: „, *...né všichni lidi jsou opravdu takový, lidi jsou různí a každý reaguje jinak ...že přijmeš tu barevnost jejich problémů a chování.*“

Shrnutí: Zkušenosti s nezdravými autoritami mohou vést romské ženy k přemýšlení o sobě, vztazích a přístupu k druhým.

7.2.2. Potřeby a zkušenosti s dobrou autoritou

Druhé velké téma odpovídá na první dvě výzkumné otázky:

- 1. Co od vztahu k autoritám mladá romská žena očekává a potřebuje a jak vztahy prožívá?*
- 2. Jaké aspekty v osobní historii romské ženy sehrály zásadní roli pro formování vztahu k autoritám?*

Podtémata k druhému hlavnímu tématu jsou:

1. Vliv dobrých zkušeností
2. Potřeby a očekávání

Podtéma: 1. Vliv dobrých zkušeností

Vanesa ve své výpovědi sdílí pozitivní zkušenost ze školního prostředí s učiteli, kteří nedělali rozdíly mezi lidmi na základě sociálního či etnického původu: „, *Na základce se snažili učitelé integrovat ty děti a bylo úplně jedno, kdo jsi.*“ Tato zkušenost pro ni byla zásadní v tom, jak vnímala spravedlivou autoritu. U Shantal lze zas pozorovat významný posun ve vnímání autorit, což sama reflektuje při srovnání pohledu na autoritu v dětství a v dospělosti:

„No už nebojuju.“

„Proč?“

„No, protože jsem poznala i některý, kteří se mi snaží pomoci a pochopit mě. Nesnaží se mě jenom ovládat, jako jsem vnímala v dětství.“

Z její výpovědi je patrné, že pozitivní zkušenosti s některými autoritami v dospělosti vedly ke změně jejího postoje. Dříve vnímala, že autority se jí snaží jen ovládat, zatímco nyní rozlišuje mezi autoritami, jež jí chtějí pomoci, a těmi, které využívají moc negativním způsobem.

Dalším významným vztahem byla její zkušenost s tetou z dětského domova: *„Pak jsem měla jinou tetu, která si nás brala na víkend, nás tři holky na bytě, co jsme byly, nebo na Vánoce. Zpětně jsem se za ní v osmnácti šla do Klokánku podívat.“* Tato dobrá zkušenost, vztah plný zájmu, byl pro Shantal natolik důležitý, že i po dosažení dospělosti cítila potřebu se k této osobě vrátit.

V neposlední řadě Shantal odpovídá: *„Za romského vzora mám svého tátu.“* Přestože její biologický otec neplnil roli pečovatele (viz kazuistika Shantal), vnímá ho jako významný pozitivní romský vzor, což naznačuje, že vztah k autoritám je formován nejen přímou zkušeností, ale i kulturním kontextem a vnitřními hodnotami.

Podtéma: 2. Potřeby a očekávání

V této podkapitole popisují část potřeb ve vztahu k autoritám. O další části potřeb se zmíním v následující kapitole *„Nezastupitelná role matky“*.

Z následující výpovědi lze vyvodit, že klíčovým požadavkem Vanesy k autoritám, v tomto příkladě k učitelům, je individuální přístup a snaha porozumět specifickým potřebám jednotlivce: *„Potřebuji od nich individualitu a tu nenabízí kde kdo, ale myslím, že když to ty lidi nabídnou, půjde to lehčeji. Ale když si pořád jedou to svoje a nepřistoupí na to, že se začnou s tebou bavit a pracovat jinak, tak je to naprd.“* Shantal výpověď je podobná: *„Ne to do nás jen nacpat, ale snažit se pochopit proč to vlastně nejde.“* Romky se zde shodují (s lehce frustrujícím tónem) na potřebě individuálního přístupu a snahy o pochopení.

„Dál očekávám, že se třeba neshodnem na názorech, ale budem se navzájem respektovat. Ale je to těžký, protože já jim dávám co proto“ říká Vanesa a popisuje přitom své chování s překvapivou sebereflexí. Uvědomuje si náročnost interakce s ní, ale nic na tom nemění to, že očekává respekt ze strany autority. V jiné výpovědi Vanesa k respektu dodává:

„Autorita by měla být rázná s láskou” Vanesa se zde snaží poukázat na to jaký by ten respekt měl být podle ní a ukončuje větou: „nějaký zdravý respekt”

Shantal se s Vanesou shoduje na potřebě pochopení ze strany autority, jak lze usuzovat z následné výpovědi, ve které navíc zmiňuje ještě potřebu vedení a komunikace: „*Můj pěstounský táta, byl pro mě autoritou, měl pro mě pochopení. Dalo se s ním normálně mluvit. A zároveň se mě snažil vést tím správným směrem.*”

Dále Vanesa odpovídá na otázku, kdo je její vzor. Mluví o trenérce koní, kterou sleduje na sociálních sítích. Z její odpovědi na tuto otázku vyplývá, že od autority očekává laskavost, opravdový zájem a respekt: „*Holčína se ke všem chová s respektem, ale zároveň s takovou něhou (...) Typ člověka, který tě opravdu chce poznat, myslí to vážně.*“ Potřeba skutečného zájmu, který Vanesa nadšeně popisuje, může pramenit z její životní zkušenosti, jelikož jí nebyl vždy v životě dán. (viz. kazuistika Vanesa).

Také ne vždy však autorita Vanese vyhovovala a splnila její očekávání. Sama uvádí, že s některými autoritami se necítila dobře: „*Nesedla mi po osobní stránce, po pachu, i třeba po fyzické stránce.*” Zároveň dodává: „*V životě mě přitahovaly ty autority, které dokázaly udělat to dobro, ale i ten oheň.*” Tento výrok naznačuje specifickou subjektivní potřebu – potřebu atraktivity u autority. Na základě výpovědi lze konstatovat, že Vanesa od autorit potřebuje kromě laskavosti i ráznost. Vanesa si je vědoma svých preferencí a reflektuje svou osobnost. I přesto, jak důležité tyto aspekty pro ni jsou, své potřeby ve vztahu k autoritám shrnuje jednoduše: „*Stačí být milý.*”

Krásně na to navazuje výpověď Shantal, která poukazuje na své očekávání slušného chování ze strany autorit: „*No jedna učitelka, která k nám do třídy chodila ožralá, tak, ta mě fakt nezajímala, tu jsem nebrala.*” Z tohoto výroku plyne, že děti si všimají zejména chování autorit a že Shantal v této situaci není příjemné chování autority a velmi rychle k ní zaujme určitý postoj.

Shrnutí: Celkově lze říci, že obě Romky očekávají nebo potřebují od autorit především pochopení, respekt, individuální přístup, spravedlivý přístup. Zároveň mají zkušenost, že ne všechny autority tyto požadavky naplňují. Náročně Romky prožívaly nedostatek pochopení ze strany autorit ve škole. Z výpovědi vyplývá závěr, konkrétní požadavek: aby se autority chovaly slušně a projevovaly opravdový zájem o druhé.

7.2.3. Nezastupitelná role matky

Vzhledem k tomu, že se rozhovory často stáčely k tématu (pěstounské) matky, rozhodla jsem se tomuto tématu věnovat samostatnou oblast. Navíc téma není důležité jen pro samotné romské respondentky, ale také pro mé výzkumné otázky: *1. Co od vztahu k autoritám romská žena očekává a potřebuje a jak vztahy prožívá? 2. Jaké aspekty v osobní historii romské ženy sehrály zásadní roli při formování vztahu k autoritám?*

Podtémata:

1. Proměna vztahu k matce
2. Potřeby a očekávání vůči matce

Podtéma: 1. Proměna vztahu k matce

Vanesa popisuje vztah s matkou jako otevřený a plný důvěry. „*Určitě, vždycky mě podporovala. Uvědomila jsem si to asi ve dvanácti, že ten vztah máme fakt dobře otevřené... s porovnáním s mýma spolužákama. Oni se třeba báli jít domů a radši si známky mazaly. Já jsem vždycky mohla jít domů a říct to.*“ Vanesa dodává k otevřenosti toto: „*Vzpomínám si na moment, kdy jsem se matce víc otevřela a řekla jí, co jsem dělala a nedělala v minulosti. I když to jsou věci, které by standartně děcko neřeklo rodičovi, tak jsem šla a řekla jsem jí to. A ona udělala to stejný.*“ Otevřenost vztahu s matkou v dospívání je podle Vanesy ojedinělá. V tomto případě je však klíčová a posiluje důvěru dcery v matku jako autoritu. Z výpovědi plyne též to, že pokud se jen ve vztahu otevře, často se otevře i ten druhý.

Shantal zas vnímala svůj vztah kritičtější optikou než Vanesa, jak lze z výpovědi vyvodit. „*Neuznávala jsem mámu, protože se mě snažila řídit, změnit. Chtěla, abych dělala, co chtěla ona.*“ Dále z popisu lze konstatovat, že matčina role formovala důvěru Shantal k jiným autoritám: „*Nevěřila jsem, že by to bylo jinak s někým jiným, říká Shantal.*“ Tato výpověď se dotýká již probraného podtématu (1.oblasti: důsledky chování autorit)

Shantal dál vypráví: „*Jakmile se vrátila máma z práce utekla jsem pryč. A od šestnácti jsem byla venku na ulici, s tím, že jsem přespávala u různých známých.*“ Z výpovědi lze usuzovat, že v tomto období se matka s dcerou nesnesly, ale časem přeci jen přišla změna, jelikož Shantal říká: „*Měla jsem to takhle s mámou, ale tak před pěti lety jsme si to všechno vyřikaly. Uznala taky svoji chybu omluvila se mi za to a teď to dělá jinak, nesnaží se mít za každou cenu pravdu ona, ale chce vnímat, co říkám i já a bere to.*“ Z této výpovědi vyplývá, že postupem věku se změnil pohled na autoritu zejména kvůli tomu, že

matka se snažila aktivně o změnu. Z výpovědi plyne, že Shantal cítila od matky porozumění a ukončuje to slovy: „*Takže teď ji věřím.*”

Podtéma: 2. Potřeby a očekávání vůči matce

Jako první potřebu od své matky jako autority Vanesa zdůraznila význam společně tráveného času. Z její výpovědi vyplývá, že o vztah s matkou skutečně stojí, avšak také si uvědomuje, že pro matku může být náročné tuto potřebu naplnit. Reflektuje matčinu náročnou situaci a uznává její právo na odpočinek a osobní prostor. „*Chtěla bych, abychom měly bližší kontakt. Myslím tím, že bude víc častý a víc pravidelný. Nestěžuji si na to, jaký máme vztah, ale jde mi o nějakou stabilitu. Takže chci to nejcennější, čas. A ten očekávám, ale zároveň vidím, že toho má taky plné kecky a má nárok.*”

Vanesa označuje matku za svou nejbližší autoritu a dodává: „*Mám u ní pocit přijetí, ať jsem jaká jsem.*“ Podobně to vnímá i její sestra v současnosti. Z výpovědí obou romských respondentek vyplývá, že touží být matkou přijímány bezpodmínečně, bez ohledu na své chování. Shantal tuto potřebu vyjadřuje slovy: „*Aby při mně stála v dobrém i ve zlém. I teď, je mi 26, ale stejně i teď ji potřebuju, což je*“

Shantal tuto výpověď dále rozvádí a popisuje zkušenosti, kdy pro ni matka byla často oporou: „*Když mi umřel táta i s bráchou, tak mě máma dost podržela, byla tu pro mě (...) vnímala jsem obrovskou dobrou zkušenost.*“ Podpora matky je patrná i v další výpovědi: „*V devatenácti jsem otěhotněla a porodila dítě, kterého jsem se nakonec vzdala. Začalo mi být psychicky blbě. Máma mě odvezla do nemocnice.*“ Výpovědi ukazují, že matka byla v klíčových momentech oporou, což si Shantal uvědomuje. Navzdory neshodám si Shantal k matce zachovává vztah, matku potřebuje.

Z výpovědi dál plyne, že Vanesa si cení vyslechnutí, nikoli nevyžádaných rad či soudů, ty neočekává: „*Třeba má mamka mě krásně vyslechne, jenže pak zamíchá, uvaří, upeče a dá ti připravený výsledek. Ale já nechci nevyžádanou radu a nějaké souzení.*”

Shrnutí: Výpovědi romských respondentek ukazují, že vztah k matce je pro ně klíčový, vyvíjí se a může se měnit pokud dojde k vzájemnému porozumění. Obě Romky potřebují přijetí, podporu a prostor pro vlastní rozhodování.

7.2.4. Romka v roli autority

Tato oblast se zabývá třetí výzkumnou otázkou, která se zabývá tím, *jak romská žena vstupuje do role autority a jak to vnímá?* Pro větší přehlednost jsem v této části analýzy výjimečně rozdělila výsledky podle každé Romky.

Vanesa v roli autority

Vanesa si je vědoma toho, že to, jakou je autoritou, se odvíjí od její výchovy. Zmiňuje svou matku, která ji v mnohém formovala: *„Mě ovlivnila dobrým stylem máma, jsem jí hodně podobná v přístupu k různým problémům...to jak komunikovat s mým bráchou.“* Z její výpovědi lze vyvodit, že přístup a chování matky k autoritám je pro ni důležité při vstupování do role autority např. vůči mladšímu bratrovi.

Vanesa si uvědomuje, že by měla být pro bratra pozitivním příkladem. *„Doufám, že správnou autoritou pro něj jsem... chovám se k němu dobře, mohl by mít ségru, která se o něj nezajímá.“* Z výpovědi vyplývá mírná nejistota ve vlastní autoritu a touha, aby její bratr nezažil nezájem, který sama zažila ze strany autorit. (viz.kazuistika Vanesa) To potvrzuje i její odpověď na otázku, zda zklamala jako autorita: *„Strašně ráda s ním trávím čas, ale tím, že nejsem doma, tak je to těžký. Prostě vím, že mě potřebuje, ale nevím, co dělat dřív.“* Vanesa si uvědomuje, že její autorita není stabilní a mění se v závislosti na okolnostech. Sama přiznává: *„Moc ne, autoritu v sobě nemám, u každého člověka to mám jinak.“* Tento výrok ukazuje, že se necítí být tolik autorita, její autorita není pevně daná, ale formuje se podle vztahů a situací. Z výpovědi lze dále usuzovat, že chce být autoritou, ale zároveň cítí, že jí k tomu něco chybí, nebo že jí tato role není úplně vlastní. Tento rozpor může způsobovat nejistotu v tom, jak se jako autorita chovat.

Vanesa pokračuje: *„Brácha může vnímat, to že mám ráda lidi, zvířata, že nepodvádím, nekradu, že se snažím vydělávat, že se snažím být laskavá, že mám kamarády. Neříkám, že jsem byla vždycky nejlepší vzor. Asi by měl vědět o obojím, což on stejně ví.“* Z výpovědi plyne velká snaha být dobrým vzorem. Vztah staví na upřímnosti, která zahrnuje všechny stránky jejího života. *„Má ted'ka pubertu a je úplně k nevydržení, ale nejhorší je, že já jsem byla nezvladatelná už daleko dřív, takže mu nemůžu nic vyčítat.“* Z této sebereflexe vyplývá, že Vanesa jako autorita dokáže mít pro druhé pochopení.

Zajímavým momentem, který vyvolává otázky je ten, když se Vanesa zamýšlí nad tím, jaká autorita by chtěla být: *„Chtěla bych být taková, že ty lidi, kteří by mě opravdu znali,*

by na mě byli neskutečně hrdý. To je jediný, co chci, aby oni měli ten pocit, že jsou na mě hrdý.“ Tato výpověď naznačuje její touhu stát se autoritou, která bude uznávaná a respektovaná svými blízkými. Odráží to její představu o ideální autoritě

Shantal v roli autority

„Přijde mi, že jsem vyloženě nemusela vstupovat do role autority, během života. Nepřijdu si jako autorita. Jako určitě nejsem ta autorita, jak potřebuje být nad někým, spíš jsem taková, že když někdo potřebuje pomoci, tak mu poradím, pomůžu.“ Z výpovědi lze usuzovat, že její postoj k autoritě je méně formální a více zaměřený na empatii. Shantal si uvědomuje, že v roli autority je málo.

Po delším přemýšlení si Shantal vzpomíná, že v roli autority byla na táboře. Vycházela z přístupu, který je zaměřen na spolupráci a naslouchání: „Nechtěla jsem být vedoucí, která jim nařizuje, ale snažila jsem se je vést k tomu, co by chtěli ztvárnit,“ vysvětluje. Shantal se nestavěla do nadřazené pozice a dávala dětem svobodu výběru. „Nechtěla jsem být vedoucím, který jim nařizuje..radši naslouchat a vést je k tomu, aby se nebály říct co by chtěly jinak.“

V případě své matky však Shantal popisuje složitější dynamiku: „Byly jsme dvě autority, které spolu bojují“ Shantal si uvědomuje, jak její vlastní zkušenosti s autoritami, zejména s těmi negativními, ovlivnily její přístup k této roli. „Myslím, že jsem se chtěla vyvarovat těm špatným věcem, které jsem potkala,“ říká, během vyprávění o své roli na táboře, kde se rozhodla jednat v klidu, jinak než autority, které jí v minulosti zklamaly.

Dále roli autority zaujímá vůči svému bratrovi: „Byli jsme na chatě, odjížděli jsme, uklízeli a Matěj nechtěl nic dělat. Tak jsem se ho snažila navést k tomu, aby aspoň zametl.“ Z popisu plyne, že Shantal přebírá roli autority vůči bratrovi v situacích, kdy to považuje za potřebné. Nevnímá svá jednání jako přísná rozhodnutí, ale spíše jako podporu a návrhy. Zde by šlo diskutovat o vlivu věkového rozdílu mezi autoritou a dítětem. V potaz by se dalo brát i to, že jde o sourozence.

„Na otázku, jakou autoritou by Shantal chtěla být, odpověděla: „Třeba ohledně mého dítěte, tou, za kterou se dítě nebude bát jít, která se snaží porozumět a ne jen sypat svoji pravdu.“ Z této výpovědi vyplývá její touha být autoritou, k níž má dítě důvěru – naslouchající a podporující. Lze předpokládat, že vzhledem k tomu, že Shantal sama tuto

důvěru v dětství nezažila, touží teď být takovou autoritou pro své vlastní dítě pokud by dostala ještě druhou šanci. (viz. kazuistika Shantal)

Shrnutí Romek: Obě romské respondentky uvádějí, že vstupují do role autority v malé míře. Vanesa si nevěří tolik v roli autority, ale je schopná jí být, přičemž je často její autorita formována podle konkrétních vztahů a situací. Shantal přijímá roli autority spíše jako pomocnou, přičemž na konkrétních příkladech ukazuje, jak zvládá být autoritou, která netlačí a respektuje, což odráží její touhu vyvarovat se negativních zkušeností s autoritami z minulosti.

7.3. Výsledky analýzy rozhovorů s pěstounkou matkou jako autoritou romských žen

Rozhovor byl proveden s pěstounskou matkou mých dvou romských respondentek. Výsledky jsou rozděleny do tří kategorií, z nichž každá odpovídá jedné výzkumné otázce.

7.3.1 Aspekty ovlivňující vztah k autoritám

Během kódování tato první kategorie získala nejvíce kódů. Rozdělila jsem ji do čtyř menších podkategorií, které všechny odpovídají mé druhé výzkumné otázce: *Jaké aspekty v osobní historii romských žen sehrály zásadní roli pro formování vztahu k autoritám?* Kategorie je popsána z pohledu matky jako autority.

1. Dobré aspekty

Tato podkategorie se zaměřuje na dobré zkušenosti Romek s autoritami, které mohly formovat nadále vztahy s autoritami.

Matka uvádí, že dcery potkaly v životě hodné a tolerantní autority: „*Do školy zas Vanesa něco nestihla, ale ta autorita shovívavá jí to odpustila (...) ani v práci si nemyslím, že by měla špatný ty autority, možná jí křivdím.* Na otázku zda matka vnímá, že by to dcery měly v práci jako Romky těžší odpověděla: „*Nemyslím si to úplně. Když jsem byla na pohovoru se Shantal. Tak já třeba kdybych byla zaměstnavatel, tak po tom pohovoru bych ji nepřijala a oni jí přijali...a dokonce ji nevyhodili hned, já bych jí vyhodila asi dřív.*” Matka tedy nevnímá autority jako ty problematické, naopak častěji poukazuje na nespolehlivost svých dcer jako hlavní faktor ovlivňující jejich vztah k autoritám.

Dalším pozitivní aspekt, který matka uvádí je ten, že dcery jsou schopné uznat a respektovat autoritu. „*Když nevěděla, co s koněm dělat, tak chtěla volat pánovi M., takže ho jako autoritu bere, i když všichni o něj odešli.*” I Shantl uznala v životě autoritu, matka říká: „*Pro ní byl autorita její otec, u kterého do sedmi let byla*”

I přesto matka upozorňuje, že kvůli chybějícím biologickým rodičům v raném dětství nemohly její dcery získat pevný vztah k autoritám: „*Když oni ty rodiče neměly, ten základní prvotní vztah, který má to dítě v té normální zdravý rodině, tak nemůžou už mít nějaký vztah k autoritě*” Romky však nakonec v životě rodiče dostaly. „*měla jsem pocit že se Shantal to bude super, (smích) do ní jsme se zamilovala. U Vanesy jsem měla už jako obavy že to bude průser, ale říkala jsem si, kdo jinej si ji už jako vezme než já*” Tento aspekt, projevení zájmu a nabídnutí mateřské lásky lze chápat jako zásadní pozitivní zkušenost, která mohla ovlivnit vztah romských respondentek k autoritám.

2. Špatné aspekty

Tato podkategorie se zaměřuje na špatné aspekty v historii romských respondentek, které mohly mít vliv na vztahy k autoritám.

Matka popisuje, že když její dcery přišly do její péče, už byly starší, což nebylo pro nikoho lehké. Jako řešení viděla v zaujmutí role, která jí nebude přirozená – roli vychovatelky, nikoliv „té maminky“. Vnímala, že to bylo nezbytně nutné, i když jí to nebylo přirozené.

„Bylo pro mě hrozně těžký, ze jsem právě nemohla být jejich maminka, ale rovnou ten vychovatel. Už jsem si nemohla užít to hezký, ale rovnou řešit ty problémy. Holky jsem prostě dostala a oni byly skoro už puberťáčky ..bylo potřeba je nějak ukočírovat, musela jsem krotit šelmy (smích).”

Matka dále uvádí, že dnes by na ně tolik netlačila a nepředávala by jim tolik své vlastní úzkosti. Avšak sama tvrdí, že v té době to nedokázala, protože na dcery neplatilo vůbec nic. *„Já jsem je musela ‚uřvat‘. Myslím si, že jsem byla přísnou autoritou. Oni pak utíkaly oknem a já o tom vůbec nevěděla, takže asi neplatilo nic.”*

Paradox je, že i když se dcerám nelíbila pevná autorita matky, samy ji vyhledávali u svých partnerů. Matka říká: *„Rozhodně teda nechtěly nějaké měkejše. Chtěly někoho, kdo je nějakej pevnej v té autoritě. Vim, že holky v těch vztazích měly i násilí, měli ho jako autoritu nad sebou.”*

3. Klíčové zážitky z pohledu matky

Nyní jsou zde uvedeny konkrétní zážitky každé Romky, které matka považuje za klíčové pro formování vztahu k autoritě. Sama vzpomíná na zásadní hezký moment ze svého dětství: *„Pamatuji si to přesně, ten moment, kdy děda pustí to kolo a já jedu”*, říká matka. Stejný zážitek má pěstounka se svou dcerou Vanesou, avšak její zkušenost byla odlišná. Matka popisuje:

„Já jsem za ní takhle běhala a ona jela a volá to na tu svoji ošetřující tetu, ještě v Klokánku to bylo. Ještě nebyla moje. A ta teta si povídala s nějakou jinou tetou a vůbec jí to nezajímalo, vůbec na to nereagovala. A v tu dobu ona byla její autorita. Takže to byla autorita, která nemá zájem o tak velkou věc, jako je ten moment, kdy dítě začne jezdit na kole. To je velká věc.”

Silný zážitek matka uvádí i u své druhé dcery. Situace poukazuje na autoritu, která se měla stát Shantalinou matkou, ale na poslední chvíli si to rozmyslela. Shantal tak zažila nepřijetí ze strany autority.

„Nějaká paní, která chodila do klokánku a chtěla si ji vzít, jela s ní v autobuse a vedle nich seděl bezdomovec. A Shantal teda nasála toho bezdomovce a řekla: „tady to voní jako táta.“ No a tahle ta paní, na základě s touto zkušeností s Esmeraldou si ji nevzala. Netroufla si na to si vzít takové dítě, který to má úplně převrácený a vnímá něco takového jako pozitivní.“

4. Vliv matčiny zkušenosti s autoritami na vnímání autorit u dcer

V průběhu kódování jsem si stále více uvědomovala, že způsob, jakým matka přistupuje k autoritám a jaké autority sama v životě zažila, zásadně ovlivňuje vztah k autoritám jejich romských dcer. Proto považuji za relevantní zmínit tuto podkategorii, která se zaměřuje na matčiny zkušenosti s autoritami a jejich vliv na vnímání autorit u dcer. Matce byla položena otázka, která zněla:

Myslíš, že autority, které jsi měla ve svém životě, tě formovaly do toho jakou autoritou jsi dnes?

To asi jo, to by odpovídalo. Třeba moje babička ty hranice neměla taky nějak pevně nastavený, nebyla nějaká přísná. To byla moje největší autorita.¹⁰⁴

Dále uvádí, že v životě měla problémy s autoritami, což mimo jiné přisuzuje i tomu, že neměla otce.

„..v klokánku ředitelku, tak tu jsem úplně bojktovala, nebrala jsem autority moc v žádných pracích, myslela jsem si o nich své.“ Dodává: *„Je fakt, že je to pro mě těžký, ale asi se spíš přizpůsobuju, i když jsem to neměla ráda. Celý život jsem bojovala s těma autoritama kort, když jsem s něčím nesouhlasila.“*

Matka zaujímá ještě další přístup k autoritě, který popisuje a uvědomuje si, že její dcery to mají podobně. Matka zde uvádí, že aby autoritu respektovala, musí si ji vybrat sama. *„Když si vždycky jakoby vyberu někoho, kdo je prostě pro mě dobrej, tak pak jsem ochotná ho hodně poslouchat, asi víc než by bylo možná dobře. Ale zase ty autority, které jsou mi daný, tak ty nerespektuju. Když si je ani nevyberu, tak mají smůlu...je možný, že holky to mají podobně..“*

---

¹⁰⁴ Babička vychovávala pěstounku místo jejich rodičů, od dvou a půl roku. *„O to víc jsem je taky chápala, jak je to těžký, když jsem vychovávala holky.“* říká pěstounka

7.3.2. Potřeby a očekávání od vztahu k autoritám

Potřeby a očekávání tvoří druhou kategorii, která vzešla z otevřeného kódování. Tato kategorie odpovídá na první výzkumnou otázku: *Co od vztahu k autoritám očekává a potřebuje a jak tyto vztahy prožívá?* Odpovědi jsou opět podány z pohledu matky romských žen, která popisuje, co podle ní její dcery od autorit potřebují.

Matka uvádí mateřskou péči jako nejdůležitější potřebu svých dcer. Cítí, že u nich byla patrná velká prázdnota způsobená jejím nedostatkem: „*Potřebovaly přijetí (...) a pořád potřebují hlavně tu mámu.*“

Naopak to, co od matky nepotřebovaly, byla kritika.¹⁰⁵ Matka přiznává, že je pro ni těžké zpětnou vazbu nedávat, i když jí její dcery nechtějí přijímat:

"Kritiku asi moc nepotřebovaly, tu jsem jim dávala a Vanese občas ještě dám, a asi je to špatně. Chce vyslechnout, ale nechce žádnou zpětnou vazbu. Včera jsem to zas udělala. Teď hodně jede na té trávě, tak jsem jí řekla, že mi to nedělá dobře se na ni dívat, když je takhle zmaštěná. Ona nechce brát ty antidepresiva, a tím pádem já prostě chápu, že to nejde vydržet, takže ona musí něco mít."

Dcery také potřebovaly individuální přístup, což si matka uvědomovala a snažila se ho zajistit i ve spolupráci s učiteli: *"Myslím si, že ho dostávaly od učitelů. Já jsem vždycky s téma autoritama mluvila a věděly, jaký to maj těžký ty holky."*

Další důležitou potřebou bylo, aby se k nim autority chovaly mile a s respektem. Dcery očekávaly laskavý přístup a jen takové autority byly ochotné respektovat: *"Shantal je třeba ochotná někoho trochu akceptovat, ale musí na ni být fakt hodný. Nesmí se na ni podívat ani trošku křivě očičkem."* Tato potřeba ukazuje, jak matka vnímá specifickou osobnost svých dcer a jejich přístup k autoritám.

7.3.3. Romky v roli autority a jejich osobnostní vlivy

Tuto kategorii jsem rozdělila na dvě podkategorie. První odpovídá na třetí výzkumnou otázku: *Jak sama vstupuje do role autority a jak tuto roli vnímá?* Druhá podkategorie by měla usnadnit porozumění a poskytnout širší kontext první kategorii. Obě kategorie budou znovu popsány z pohledu matky jako autority.

---

¹⁰⁵ Z výpovědi matky vyplývá, že pojmy „kritika“ a „zpětná vazba“ nejsou v jejím vyjadřování jasně rozlišovány. Zdá se, že zpětnou vazbou zde často myslí nevyžádanou radu nebo hodnocení, které její dcery vnímají negativně.

1. Romky v roli autority

Matka tuto oblast popisuje velmi stručně a jasně. Vnímá, že její dcery vstupují do role autority jen minimálně, a pokud tak učiní, nejde jim to. „*Vanesa třeba vstupuje do role autority k svému mladšímu bráchovi, ale vůbec jí to nejde. Vidím to, že to nebere úplně za ten správný konec. Snaží se o to, ale je to těžké už jenom z pozice starší sestry.*“ K druhé dceři matka dodává: „*Shantal to nezvládá ani se psem, ani s kočkou, prostě vůbec. Znáám ji v roli autority jen k zvířatům.*“

Na základě výpovědi jedné z dcer byla matka dotázána, zda se pro ni někdy její dcery staly autoritou. Odpověděla: „*Nemyslím si, že by pro mě byly někdy autoritou.*“ Tento text ukazuje pohled matky, která vnímá problém ve schopnosti jejích dcer být v roli autority.

2. Osobnostní vlastnosti ovlivňující přístup k autoritám

V této podkategorii jsou zahrnuty vlastnosti, které jsou přítomné v chování romských respondentek a které matka považuje za důležité při interakcích s autoritami.

„*Vanesa je hodně energická bojovnice, vše si dělá po svém, nenechá si do ničeho moc mluvit.*“ Tato matčina charakteristika ukazuje, že Vanesa má silnou vůli a je ochotná jít si vlastní cestou, což jí může ztížit respektování autorit, zejména pokud cítí, že se od ní očekává něco, co považuje za nesmysl. „*Měla šéfovou, která prostě nechtěla, aby se dávaly pytle do koše, ale Vanesa to prostě dělat nebude, protože to je blbost a je jí jedno, že to je její šéfová,*“ říká například matka. Je zde naznačen odmítavý postoj k těm autoritám, které neprocházejí dceřinou vlastní hodnotovou filtrací.

„*Shantal zas není vůbec energická, nemá energii do života. Shantal je takové zubožené koťátko.*“ Tento popis ukazuje na rozdíl ve schopnosti čelit výzvam od autorit. „*Shantal nepřijde, i když bude hodná ta autorita. Vanesa jo, ale o hodinu později.*“

Vzhledem k těmto osobnostním vlastnostem a přístupům k autoritám je pro matku těžké vidět v dcerách schopnost stát se autoritou nebo respektovat disciplínu: „*oni nemaj absolutně šanci na tu disciplínu nějak najet, je to pro ně nepředstavitelně těžký, neexistuje u nich žádná logistika, časová představivost, chybí jim jak si rozvrhnout práci,*“ říká matka. Vyjadřuje obavy o jejich schopnost přizpůsobit se autoritám a zvládnout disciplínu v různých životních situacích.

8. Výsledky výzkumu a diskuse

8.1. Výsledky výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký vztah mají Romky v období mladé dospělosti k autoritě. Abych tento cíl naplnila, stanovila jsem si tři výzkumné otázky. Výsledkem jsou odpovědi na tyto otázky, vyplývající z rozhovorů se třemi respondentkami, dvěma mladými romskými ženami a jejich pěstounskou matkou a z kazuistik. Realizovala jsem tedy dvě případové studie dvou romských žen s využitím triangulace dat, na níž jsou založeny výsledky. Data byla vyhodnocována z jednotlivých metod společně. Předpokládala jsem, že výsledky budou vypracovány zvlášť pro každý případ, ale v průběhu sběru dat a práce s nimi jsem zjistila, že to není efektivní vzhledem k výzkumným otázkám. Vnímám to jako nejlepší cestu ke kvalitě výzkumu. Podrobněji se o tom zmiňuji v metodách vyhodnocení dat.

1. Co od vztahu k autoritám mladá romská žena očekává a potřebuje a jak vztahy prožívá?

Z výzkumu vyplynulo, že romské ženy ve vztahu k autoritám nejvíce potřebují respekt, který podle nich často nedostávaly, zatímco matka tvrdí, že chyběl spíše z jejich strany. Důležité je pro ně také slušné chování autorit, které ovlivňuje jejich důvěru, což matka potvrzuje. Shodují se s ní i v potřebě zájmu, mateřské lásky, přijetí a bezpečí. S potřebou naslouchání, která vyplynula z rozhovorů romských žen matka souhlasí, ale individuální přístup ve škole podle ní zajištěn byl, zatímco ženy jej postrádaly. Romky zmínily i potřebu atraktivity, o níž se podrobněji rozepisují v diskusi.

2. Jaké aspekty v osobní historii mladé romské ženy sehrály zásadní roli pro formování jejího vztahu k autoritám?

Z výpovědí všech respondentek vyšlo, že pod aspekty se skrývají lidé a jejich chování. V práci vyšly tyto aspekty: absence rodičů, matka pěstounka v roli vychovatele a její postoj k autoritám, dobré zkušenosti, které budují důvěru k další autoritě, špatné zkušenosti motivované rasismem, tety v klockánku a násilní partneři v roli autority.

3. Jak sama vstupuje do role autority a jak to vnímá?

Romské ženy do role autority vstupují jen zřídka. Vanesa si přeje být autoritou, na kterou by byli blízcí hrdí, ale vnímá, že jí role autority příliš nejde. Shantal se snaží být autoritou, která pomáhá, ale opět vnímá, že do autority téměř nevstupuje. Z výpovědi matky

jako autority vyplynulo, že její dcery do role autority vstupují minimálně a na rovinu říká, že jim to nejde.

8.2. Diskuse

V diskusi se budu snažit výstižně představit a okomentovat výsledky praktické části mé bakalářské práce strukturované podle třech výzkumných otázek: 1. Co od vztahu k autoritám mladá romká žena očekává a potřebuje a jak vztahy prožívá? 2. Jaké aspekty v její osobní historii sehrály zásadní roli pro formování vztahu k autoritám? 3. Jak sama vstupuje do role autority a jak to vnímá?

8.2.1 Odpovědi na první výzkumnou otázku- Co od vztahu k autoritám mladá romská žena očekává a potřebuje a jak vztahy prožívá?

Z výpovědí respondentek vyplynulo, že klíčovou potřebou ve vztahu s autoritou je respekt. Romské ženy uvedly, že jim respekt ze strany autorit často chyběl. Vnímaly, že i přestože to s nimi nebylo jednoduché, respekt potřebovaly. Vanesa to shrnula větou, proč se jí respektu nedostávalo: „*Jsem malá, mladá a hnědá.*“

Navíc respekt si autority v jejím životě často zajišťovaly křikem. Souhlasím, že křik může vyvolat respekt, ale spíše z donucení než z pozitivní motivace. Vnímám také, že věk, fyzická převaha a výška mohou být faktory usnadňující uplatnění autority. Pokud je navíc autorita podpořena silnou osobností a vysokým sebevědomím, pravděpodobně si snáze vybuduje přirozený respekt. Bohužel mám zkušenost, že autority tyto výhody často zneužívají.

Opakovaně jsem v dětství byla svědkem toho, jak autority zneužívaly své postavení a stavěly děti do nepříjemných situací. Postupem času jsem si však všimla změny v jejich chování vůči mně i mým vrstevníkům – dnes si již nedovolují to, co dříve. Podobné zkušenosti popsala i Vanesa. Zdá se, že nerovné postavení, které jsem popsala u dětí, přetrvává u romských žen i v dospělosti.

Ovšem pohled matky se výrazně liší. Hned na začátku rozhovoru zdůraznila, že nechce dcerám křivdit, ale zároveň uvedla, že autority naopak často obdivovala za jejich trpělivost a respekt, který vůči jejím dcerám projevovaly. Naopak poznamenala, že respekt chyběl právě ze strany jejích dcer. Matka s jistotou uvedla, že pokud jakákoli autorita nebyla milá a vstřícná, dcery ji jednoduše ignorovaly – nebraly ji vážně, nerespektovaly ji, zkrátka například nepřišly do práce. Domnívám se, že zde hraje roli i rozdílné vnímání reality,

jelikož každý člověk situaci posuzuje ze svého úhlu pohledu. Také s tím však může souviset to, že sama matka v rozhovoru uvádí, že má problém sama respektovat autoritu.

Další je potřeba slušného chování ze strany autorit, které úzce souvisí s předchozí potřebou respektu. Tuto potřebu zmiňovaly několikrát obě respondentky. Potřeba vychází ze špatných zkušeností, které je vedly k hlubšímu uvědomění její důležitosti. Za důležité pokládám tvrzení respondentek, že pokud se setkají s vlídným chováním ze strany autority, vyvolá to v nich důvěru nejen k ní, ale i k dalším autoritám. Myslím, že Vanesa to svou odpovědí krásně shrnuje: „*Stačí být milý.*“ Osobně mě tato potřeba potěšila, zejména proto, že ji vyžadují ženy romského původu. Myslím, že pro mnoho lidí může být překvapením, že i Romům záleží na tom, aby se autority chovaly slušně.

Dále uvádím potřebu zájmu ze strany autorit. Respondentky toužily po čase a zájmu od matky, což souvisí s jejich minulostí s autoritami, které jim zájem neprojevaly. Myslím si však, že o skutečný zájem stojí mnoho lidí. Vzpomínám si na první den, kdy jsem navštívila dětský domov. Ta potřeba po pozornosti a zájmu byla neuvěřitelná. Děti mě chtěly jako autoritu mít jen pro sebe aspoň na chvíli. Všechny děti se kterými jsem byla, nikdy neodcházely z dětského domova za rodiči.

Tato potřeba se týká především rodičovské autority a hlavně matky. Jde o potřebu mateřské lásky, celkového přijetí, o pocit bezpečí a ochrany. Všimla jsem si zajímavé věci, že stejné potřeby, které respondentky hledaly u matky, později hledaly i u svých partnerů – ti se však často ukázali jako násilníci, což matka potvrzuje. Mateřskou lásku a přijetí matka označila za klíčovou potřebu svých dcer. Z mého pohledu se však alespoň částečně podařilo tuto potřebu naplnit, už jen tím, že se dostaly do pěstounské péče. Získaly tak zkušenost, že jsou chtěné, že o ně někdo stojí a přijímá je takové, jaké jsou. Právě po tomto bezpodmínečném přijetí romské ženy v rozhovorech nejvíce volaly.

Potřeba naslouchání byla další často zmiňovanou potřebou, kterou často respondentky nacházely většinou jen u své pěstounské matky. Matka však dávala nevyžádané rady a hodnocení, což respondentky nechtěly. Z odborné literatury od Matuly víme: „*Poskytování nevyžádaných dobrých rad mozek partnera s velkou pravděpodobností vyhodnotí jako ohrožení, což se opět projeví v chování reakcemi vyhýbání.*“¹⁰⁶ Matka si je vědoma, že rady respondentky nechtějí, ale dává jim je dále. Napadá mě k tomu několik

---

¹⁰⁶ MATULA, Zdenko. *Mozek jako režisér úspěšnosti (komunikace a vztahy)*. Vyd. první. Praha: Manta Edu, 2018.s. 75

mých zkušeností, kdy za mnou chodí většinou lidé starší než jsem já s poučením a radami, přestože jsem je nevyžadovala. Myslím si, že pro autority může být náročné jen naslouchat, natož neposkytovat hned rady a hodnocení. Domnívám se, že si ani častokrát neuvědomují, že prostor pro vyslechnutí nedávají, anebo je pro ně jednodušší vyslechnutí neposkytovat. Není jednoduché se zastavit a poslouchat někoho jiného, zabere to čas. Avšak obě moje romské respondentky projeví frustraci z toho, že často neměly příležitost být skutečně vyslyšeny.

Obě romské respondentky se shodly na potřebě individuálního přístupu, který jim zejména ve škole chyběl. Naopak matka tvrdí, že autority dívkám poskytovaly individuální přístup a vždy je konfrontovala s tím, že neměly jednoduchý život. Z vlastní zkušenosti musím říct, že i já jsem individuální přístup postrádala. Často mi chyběla ze strany autority snaha o určité pochopení.

Vanesa vyjádřila ještě jednu zajímavou potřebu, která mi přijde relevantní zejména v kontextu její identity jako Romky. Pojmenovala jsem ji jako potřebu atraktivity. Vanesa si přeje, aby autority byly schopné udělat „dobro i oheň“, tedy očekává od nich milý přístup, ale zároveň se jí líbí, když se autorita dokáže stát ráznou. To považuje za ideální kombinaci.

8.2.2. Odpovědi na druhou výzkumnou otázku- 2. Jaké aspekty v osobní historii mladé romské ženy sehrály zásadní roli pro formování jejího vztahu k autoritám?

Na tuto otázku lze odpovědět jednoduše. Pod aspekty se vždy skrývají lidé, autority s určitým chováním. Romské ženy mají jak pozitivní, tak negativní zkušenosti s autoritami, přičemž právě tyto prožitky formují jejich osobnost a přístup k autoritám. Pokud jsou zkušenosti dobré, často je motivují k lepším vztahům a důvěře s druhými.

Nejzásadnějším aspektem byla absence rodičů v dětství respondentek, což je připravilo o běžné zážitky a zkušenosti typické pro většinu dětí. Dětství prožily v dětském domově, kde jim ani maximální snaha vychovatelů nemohla nahradit rodiče. Tento faktor však nabourává skutečnost, že později matku získaly, což zásadně ovlivnilo jejich vztah k autoritám. Matka popisovala, že se musela ujmout role vychovatelky, což dcery vnímaly spíše jako řízení než mateřskou péči. Neuznávaly ani ji, ani jiné autority. Až s věkem a lepšími novými zkušenostmi se jejich postoj postupně měnil.

Z dat také vyplývá, že na vztah k autoritám romských žen měl vliv i postoj matky k autoritám. Sama matka přiznává, že s respektem k autoritám má problém a vidí jisté podobnosti v postojích svých dcer.

Roli sehrály také dobré zkušenosti s autoritami. Dobrým příkladem je Shantalina učitelka ze školy, kdy tato respondentka měla možnost poznat autoritu, která se ji snažila pochopit, a tím se pomalu obnovovala důvěra ve vztazích k jiným autoritám.

Dalším aspektem je rasistické chování, zejména v práci, což znovu mělo vliv na důvěru a vztah k autoritám, jak uvádí romské ženy. Matka však nevnímá, že by byly její děti v zaměstnání diskriminovány na základě etnicity.

K problematice rasismu bych ráda doplnila osobní reflexi, která ukazuje, jak mohou být naše reakce ovlivněny předchozí zkušeností, a jak to může působit na Romy. Na hlavním nádraží v Praze jsem potkala romskou ženu, která potřebovala poradit s cestou. Na základě předchozích negativních zkušeností s žádostmi o peníze jsem však automaticky předpokládala, že i ona bude mít stejný záměr. Až během rozhovoru jsem si uvědomila, jak hluboce mohou minulé zkušenosti ovlivnit okamžité vnímání druhých a jak mohou podobné předsudky přetrvávat v širší společnosti. Dokonce jsem paradoxně ten týden psala kapitolu o rasismu ve společnosti. Touto reflexí chci vyjádřit, že předsudky jsou v nás a také vyjádřit pochopení pro ty, kdo se s podobnými situacemi potýkají.

Z článků a z rozhovorů s různými romskými respondentkami vyplývá, že se s rasismem setkaly mnohokrát. Na základě vlastních zkušeností jsem přišla na to, že je důležité být si vědom vlastních předsudků, reflektovat je a snažit se situace posuzovat objektivněji. Krátké zastavení a promyšlení reakce před zbrklým odmítnutím a škatulkováním může pomoci předcházet prohlubování vzájemné nedůvěry, což by minimálně dvě mé romské respondentky ocenily.

Významným faktorem ovlivňující vztah k autoritám byly podle respondentek zkušenosti s vychovateli v dětských domovech. Pro Vanesu bylo chování autorit obzvlášť náročné, což potvrzuje i její matka, která v zařízení pracovala. Vzpomínám si na rozhovor s Vanesou, kdy jsem nechtěla věřit jejímu popisu ústavní výchovy. Postupně jsem však zjistila, že její zkušenosti se shodují s tím, co jsem sama zažila na praxích. Přístup vychovatelů může mít dlouhodobý dopad na děti, což bylo patrné i z Vanesina tónu, který naznačoval, že jde o citlivé téma. Jak asi může malé dítě vnímat autority, když zažívá podobné situace? Matka vzpomínala: *"U Vanesy si vzpomínám ještě na jednu autoritu*

v *Klokánku*. Když se Vanesa počürala, ta teta z toho udělala úplnou scénu. Bylo strašné to vidět, dívat se na to a říkat si: „To snad nemyslí vážně.“ Mým cílem tu však není kritizovat výchovné autority, ale přiblížit realitu a odpovědět na výzkumnou otázku, jak toto ovlivňuje nadále vztah k autoritám.

Posledním aspektem jsou nevhodní partneři dívek. Vztahy vznikaly brzy, pravděpodobně jako reakce na absenci otce. Dívky v nich zažívaly násilí, což podle Shantal ovlivnilo jejich vztah k autoritám na dlouhou dobu.

Matka potvrzuje, že partneři byli násilní a často se stavěli do nadřazené role. Sama přiznává, že i ona měla podobné zkušenosti. Zde vidím zajímavou věc, jak biologická, tak pěstounská matka mají podobnou minulost s násilnými partnery. V kontextu biologické matky mě napadá, že dcery mohly určité vzorce chování k mužům a autoritám přebrat ještě před umístěním do pěstounské péče. Navíc biologická matka žila v násilném vztahu už v těhotenství, stres tedy mohl ovlivnit vývoj dcer i na biologické úrovni.¹⁰⁷ U pěstounské matky je možné, že si mohla přenést určité vzorce chování, které ovlivnily její výchovu, i když násilného partnera v době péče o dcery neměla.

8.2.3. Odpovědi na třetí výzkumnou otázku- Jak sama vstupuje do role autority a jak to vnímá?

Romské ženy se shodují, že do role autority vstupují jen zřídka. Obě uvedly, že tuto roli přebírají hlavně vůči mladšímu bratrovi. Vanesa si přeje být autoritou, na kterou by její blízcí mohli být hrdí a k tomu dodává: „*To je jediný, co chci, aby oni měli ten pocit, že jsou na mě hrdý.*“ Sama uvádí, že se vnímá jako autorita, měnící se podle požadavků okolí.

Shantal se snaží být autoritou, která vede a pomáhá, což odráží její snahu chovat se jinak, než jak se k ní chovaly autority v minulosti. Kromě bratra uvádí, že se do role autority dostává také jako vedoucí na táboře. Jejím snem je být autoritou pro své dítě, za kterou se nebude bát kdykoli přijít.

Za zmínku stojí, že Shantal měla pocit, že v roli autority byla i vůči své matce, přičemž jejich vztah vnímala jako „boj dvou autorit“. Matka však během rozhovoru vyjádřila, že svou dceru nevnímala jako autoritu.

---

¹⁰⁷ *Psychologie dnes* [online], Stres matky v těhotenství je rizikem pro dítě, 2004. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/psychologie-dnes/82467/stres-matky-v-tehotenstvi-je-rizikem-pro-dite>

Výpověď matky potvrzuje, že její dcery do role autority vstupují jen minimálně a pokud ano, příliš jim to nejde. O Shantal říká, že ji vidí v autoritativní roli jen vůči zvířatům, a ani to podle ní nefunguje. U Vanesy si všímá snahy být autoritou pro bratra, ale také jí to nejde.

V tomto tématu panovala shoda mezi všemi respondentkami. Všechny uvedly, že do role autority vstupují jen zřídka. Překvapilo mě, s jakou samozřejmostí matka napřímou uvedla, že jejím dcerám tato role nejde. Z její strany jsem vnímala velkou jistotu. Naopak u romských žen jsem nezaznamenala, že by si to tolik uvědomovaly nebo to vnímaly jako problém.

Závěr

Cílem této práce bylo popsat romskou ženu v období mladé dospělosti, zejména se zaměřením na její vztah k autoritě a analyzovat historicko-kulturní aspekty, které mohou ovlivnit tento vztah. Teoretická část byla psána tak, aby se stala podkladem pro praktickou část. Nejprve jsem se zaměřila na specifika romských žen, následně jsem vymezila období mladé dospělosti a popsala potřeby a výzvy s tímto obdobím spjaté. Dále jsem věnovala pozornost pojmu autorita, specifickým potřebám romských žen ve vztahu k autoritám a nezastupitelnosti rodičovské autority. V závěru teoretické části jsem se věnovala historicko-kulturním aspektům, které ovlivňují vnímání autorit v romské komunitě.

V praktické části jsem se pomocí rozhovorů a kazuistik snažila přijít na odpovědi na tři výzkumné otázky. Z odpovědí na první otázku vyplynulo, že od autorit romské ženy očekávají a potřebují slušné chování, respekt a individuální přístup. Také byla zmiňována touha po bezpodmínečném přijetí, zejména ze strany matky. Dále potřeba cítit zájem, být vyslyšena bez nevyžádaných rad. Na závěr se objevila potřeba atraktivity ze strany autority.

Ve vztahu k druhé výzkumné otázce „*Jaké aspekty v osobní historii mladé romské ženy sehrály zásadní roli pro formování vztahu k autoritám?*“ se ukázalo, jak zásadní vliv má na naše životy to, jaké autority během života potkáváme. Sama jsem byla překvapena, o jak velký vliv jde. Nezáleží přitom na tom, zda to jsou pozitivní či negativní zkušenosti, protože obojí se promítá do míry důvěry, kterou jsou ženy schopny vůči autoritám v dospělosti rozvíjet. Pozitivní zkušenosti podporují otevřenost a důvěru, zatímco ty negativní ji často narušují a vedou k uzavřenosti ve vztahu k autoritám. Pozitivním zásadním aspektem v životě respondentek byla přítomnost pěstounské matky. Většina výpovědí však poukazovala na negativní zkušenosti, především na absenci biologických rodičů, s níž byla spojena nenaplněná potřeba zájmu a přijetí. Významnými aspekty byly rovněž zkušenosti s rasistickým chováním, nevhodného chování ze strany autorit v dětských domovech nebo partnerskými vztahy, které často postrádaly respekt a bezpečí.

Nakonec jsem se věnovala třetí výzkumné otázce „*Jak sama romská žena vstupuje do role autority a jak to vnímá?*“ Z rozhovorů vyplynulo, že mladé romské ženy do role autorit téměř nevstupují, a pokud ano, často s tím mají potíže a vnímají tuto roli jako obtížnou. Roli v tom všem hraje i samotný přístup k autoritám jejich pěstounské matky, která s tím měla potíže. Podařilo se mi tak odpovědět na výzkumný cíl: Jaký vztah mají Romky v období mladé dospělosti k autoritám.

Zdroje

BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. 2. Praha: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-180-8

BALVÍN, Jaroslav, 1997. *Romové a dětské domovy*. Ústí n. Labem: Hnutí R. ISBN 80-902149-4-0.

BLATNÝ, Marek, ed., 2016. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3462-3.

Czlobby.cz [online] Ukončeme řetězec násilí na ženách a dívkách, 2018. [cit. 2025-02-03]. Dostupné z: <https://czlobby.cz/ukonceme-retezec-nasili-na-zenach-a-divkach/>

ČESKÝ ROZHLAS. Romové za vlády Marie Terezie a Josefa II. *Radiožurnál* [online]. 2019 [cit. 11. 2. 2025]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/romove-za-vlady-marie-terezie-a-josefa-ii-8106745>

Deloitte. *Generace Z a mileniálové v Česku: Výzvy, které je čekají v pracovním i osobním životě*. [online]. 2023 [cit. 2025-03-19]. Dostupné z: <https://www.deloitte.com/cz-sk/cs/about/press-room/ceske-milenialy-a-gen-z-nejvic-trapi-naklady-na-bydleni.html>

DOLEŽELOVÁ, Lenka., 2008, Podpora identity romských dětí v dětských domovech. Online, Diplomová práce. Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA, s.59, Dostupné z: https://is.muni.cz/th/m1hp8/Diplomova_prace.pdf. [cit. 2025-01-27]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/176_socioweb_11_09.pdf>.

FLOWEE. Mladí Češi a jejich duše: Další průzkum potvrzuje rozmach psychických problémů [online]. Flowee, 2023. Dostupné z: <https://www.flowee.cz/civilizace/13357-mladi-cesi-a-jejich-duse-dalsi-pruzkum-potvrzuje-rozmach-psychickyh-problemu>

HOFSTEDE, Geert. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*. 2. vyd. Thousand Oaks: Sage Publications, 2001. ISBN 978-0-8039-7323-7

Horvátová, 2002. *Kapitoly z dějin Romů*. NLN - Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-615 X

HYNKOVÁ, M. *Romská žena: Identita, role, postavení*. Genderové informační centrum NORA o.p.s., Podpořeno Nadací Open Society Fund Praha, 2015, Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu> [cit. 19. listopadu 2024]. ISSN 1214-1720.

J. Facuna a R. Ližica, 2015. *Rómska kultúra*. S. 19 [online] Dostupné z: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/projekty/eea_grants/romska-kultura.pdf [cit. 2023-02-02].

JAKOUBEK a HIRT, ed., 2004. *Romové: Kulturologické etudy: (etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace)*. Dobrá Voda: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., ISBN 80-86473-83-X.

KÁBOVÁ, 2017. *Respekt k autoritám u současné mládeže*. Praha: Univerzita Karlova. Diplomová práce

KALEJA, Martin. *Determinanty hodnotových konstruktů ve vzdělávání romských žáků základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. ISBN 978-80-7464-233-3

KOHLBERG, Lawrence. *Essays on Moral Development: Volume 1: The Philosophy of Moral Development*. New York: Harper & Row, 1981.

KREJČOVÁ, Barbora. *Přirozená autorita očima dospívajících Romů*. Online. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. 2010. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7ahb60/>

MATULA, Zdenko. *Možek jako režisér úspěšnosti (komunikace a vztahy)*. Vyd. první. Praha: Manta Edu, 2018

NADACE OSF. *Dopady inkluzivní reformy: Cesty romských žáků ke vzdělávání* [online]. Praha: Nadace OSF, 2023 [cit. 2024-11-18]. Dostupné z: <https://osf.cz/dopady-inkluzivni-reformy>

PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945–1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. ISBN 80-86621-10-1

POLÁKOVÁ, Jana. *Specifika výzkumu mezi Romy*. In: Sborník z odborné konference v Nečtiněch konané 17.–19. března 2011. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011. Dostupné: https://is.muni.cz/el/phil/podzim2012/HIA109u/Specifika_vyzkumu_Romu.pdf.

Polovinu dětí v kojeneckých ústavech tvoří Romové, 2023. <https://sancedetem.cz> [online]. [cit. 2025-02-02]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/o-cem-se-mluvi/polovinu-deti-v-kojeneckych-ustavech-tvori-romove>

Přemýšlení o dokonalosti křesťanské V jazyce 21. století, 2022. Didasko. ISBN 978-80-88447-09-2.

Psychologie dnes [online]., *Stres matky v těhotenství je rizikem pro dítě*, 2004. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/psychologie-dnes/82467/stres-matky-v-tehotenstvi-je-rizikem-pro-dite>

PULKRÁBKOVÁ, Kateřina. *Rámování reprezentace romských žen v české*

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009
VANČOVÁ, A. *Základy pedagogiky mentálně postižených*. Bratislava: Sapien-tia, 2005. ISBN 80-968797-6-6

REST, J. R.; NARVAEZ, D.; BEBEAU, M. J.; THOMA, S. J. *Postconventional Moral Thinking: A Neo-Kohlbergian Approach*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 1999.

Romská rodina – základní normy chování, principy výchovy, specifika komunikace [online]. In: . [cit. 2025-02-02]. Dostupné z: https://www.knihovnahk.cz/files/tinymce/pro-knihovniky/cikani/materialy_Romska_rodina.pdf

ŘÍČAN, Pavel, 1998. *S Romy žít budeme jde o to jak: Dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-250-5.

ŘIHÁČEK, Tomáš; ČERMÁK, Ivo a HYTYCH, Roman. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2

NOLEN-HOEKSEMA.S. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda.*, 2012, Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 978-80-262-0083-3.

SILVERMAN, Carol. Negotiating 'Gypsiness': Strategy in Context. *Journal of American Folklore*. 1988, roč. 101, č. 401, ISSN 0021-8715

SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011
společnosti. In: Sociologický webzin. [online]. 2009, č. 11. [cit. 23-02-2013].

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed., 2008. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠVARCOVÁ, 2020. *Romská žena v osidlech sociálního vyloučení*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0

TIBENSKÁ. Romové a duševní nemoci. *Psychiatrie pro praxi* [online]. 2008, 9(4), Dostupné z: https://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-200804-0014_ROMOVE_A_DUSEVNI_NEMOCI.php

VÁGNEROVÁ, Marie, Mojmír SVOBODA a Zuzana HADJ-MOUSOVÁ, 2007. *Vývojová psychologie. II., Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3

VANČOVÁ, A. *Základy pedagogiky mentálně postihnutých*. Bratislava : Sapien-tia, 2005. ISBN 80-968797-6-6

VRAJÍKOVÁ, Barbora. *Národní romská kultura a tradiční romská kultura se dokonce vzájemně vylučují, zejména pro...* [online]. Masarykova univerzita, 2014 [cit. 2025-02-11]

Z.GUERREEOG. *Psychické zdraví, přístup k péči a efektivní strategie pomoci romské komunitě v České republice*. 2023, dostupné z: https://szu.gov.cz/wp-content/uploads/2023/02/Zoe-Guerrero_DZ-Romske-populace-Zoe-Guerrero.pdf

